

Regio in Beeld

Zaanstreek/Waterland

November 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Een krappe arbeidsmarkt in Zaanstreek/Waterland	3
1.1. Spanning arbeidsmarkt op recordhoogte	3
1.2. Zeer krappe arbeidsmarkt in vrijwel alle beroepsrichtingen	3
1.3. Vacaturemarkt bereikt hoogtepunt in 2022	5
1.4. Steeds minder werklozen beschikbaar voor vacatures	6
1.5. Personeelstekorten belemmeren bedrijfsvoering	6
2. Personeelstekort is hardnekkig	8
2.1. Snel economisch herstel maakt plaats voor nieuwe onzekerheid	8
2.2. Werkgelegenheidsgroei vlakkt af	9
2.3. Personeelstekorten veelal structureel van aard	10
3. Ambities samenleving doen beroep op schaars personeel	13
3.1. Samenleving staat voor grote uitdagingen	13
3.2. Verduurzaming doet vooral beroep op technisch personeel	13
3.3. Krappe woningmarkt staat voor grote bouwopgave	14
3.4. Gezond ouder worden op het werk	14
3.5. Ambitieuze samenleving vraagt meer inzet onbenut arbeidspotentieel	15
3.6. Meer werken roept om flankerende maatregelen	15
4. Krapte vraagt om optimaal benutten arbeidspotentieel	17
4.1. Inspanningen van werkgevers en werkzoekenden	17
4.2. Arbeidspotentieel vergroten	18
4.3. Leeftijd, opleiding, beroep en arbeidsbeperking beïnvloeden aansluiting arbeidsmarkt	19
4.4. Deel GWU niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt	21
5. Uitdagingen en oplossingsrichtingen voor de regionale arbeidsmarkt	22
Bronnen	26
Begrippen	27
Colofon	28

Voorwoord

Net als elders in het land is ook in Zaanstreek-Waterland de vraag naar personeel fors toegenomen na de coronacrisis. De arbeidsmarktkrapte in onze regio bevindt zich op een historisch hoogtepunt. Met bijna 6.300 openstaande vacature zijn er 80% meer vacatures (medio 2022) dan voor de uitbraak van corona. Ruim de helft van de vacatures is moeilijk vervulbaar. De werkloosheid is historisch laag. Halverwege dit jaar stonden in de provincie Noord-Holland tegenover elke 100 werklozen 147 openstaande vacatures.

De krapte zorgt voor allerlei maatschappelijke problemen en belemmert de economische groei. Treinen vallen uit, horeca blijft enkele dagen per week dicht en bouw- en verduurzamingstrajecten lopen vertraging op. Oorzaken van de krapte liggen vooral in ontgroening en vergrijzing van de beroepsbevolking en de steeds sneller veranderende functie-eisen waardoor Leven Lang Ontwikkelen noodzaak is geworden. Ondanks de onzekerheden rond de energiecrisis en de oorlog in Oekraïne staat het vast dat de krapte grotendeels structureel is. Dit terwijl de samenleving voor grote uitdagingen staat: de energietransitie en verduurzaming, woningbouw, kinderopvang, de zorg en het onderwijs.

Tegelijkertijd staan er nog (te) veel mensen langs de kant. Veel werkgevers zijn nog vooral op zoek naar 'het schaap met de vijf poten': kandidaten met een recent arbeidsverleden die volgens hun cv voldoen aan de functie- en opleidingseisen. Wanneer werkgevers hun zoekgedrag aanpassen en meer kijken naar competenties van mensen komen aanzienlijk meer kandidaten in beeld. Het CBS spreekt over het onbenutte arbeidspotentieel waarin – naast werklozen – ook onderbenutte deeltijdwerkers en semi-werklozen vallen.

Mat andere woorden: de krapte op de arbeidsmarkt plaatst ons voor grote uitdagingen die wij in de regionale samenwerking zullen aanpakken. De zeven gemeenten, UWV, onderwijs, werkgevers- en werknemersorganisaties werken in onze regio intensief samen met als doel de arbeidsmarkt zo goed mogelijk te laten functioneren. Zodat werkgevers – nu én straks – kunnen voorzien in personeel en werkzoekenden de ondersteuning en scholing kunnen krijgen die zij nodig hebben om duurzaam en zinvol werk te vinden en te behouden.

Gezamenlijk dienstverlening aan werkgevers en werkzoekenden bieden wij in het Werkgeversservicepunt, het Leerwerkloket en sinds een jaar in het Regionaal Mobiliteitsteam. Begin dit jaar hebben we besloten de regionale uitvoeringsstructuur verder door te ontwikkelen richting een Regionaal Werkcentrum. Dit is in lijn met de aanbevelingen van de Commissie Borstlap en het kabinetsbeleid.

Regio in Beeld geeft een goed inzicht in de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt op basis waarvan wij onze regionale aanpak kunnen bepalen. In hoofdstuk 5 vindt u een overzicht van lopende regionale projecten zoals opgenomen in onze Begroting Regionaal Budget Arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland.

Wij wensen u veel leesplezier en nodigen u van harte uit om gezamenlijk de uitdagingen op de arbeidsmarkt aan te gaan.

*Bart-Jan Timmerman,
Rayonmanager UWV Zaanstreek-Waterland*

*Natasja Groothuismink
Wethouder Werk & Inkomen gemeente Zaanstad
Voorzitter Regionaal Werkbedrijf Zaanstreek-
Waterland*

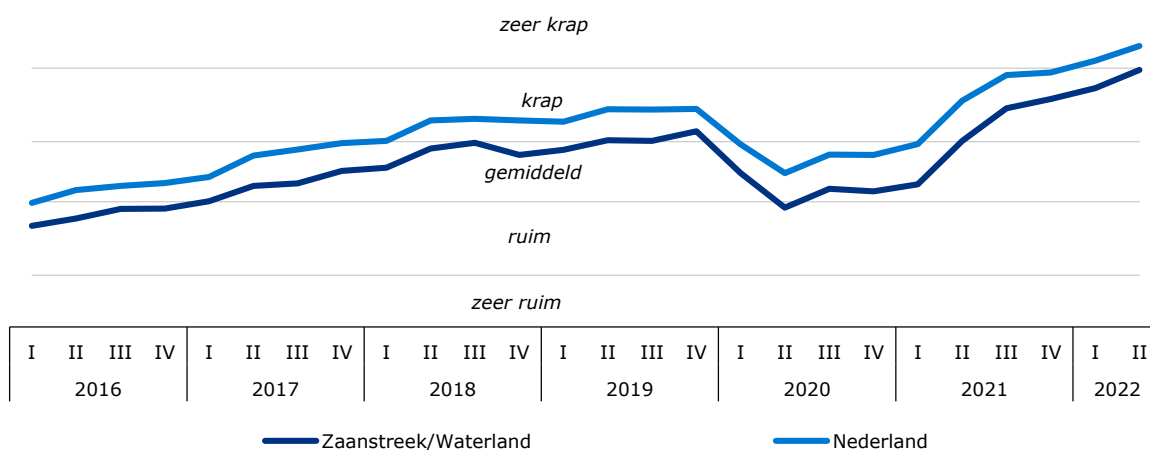
1. Een krappe arbeidsmarkt in Zaanstreek/Waterland

In 2022 staat de arbeidsmarkt in Zaanstreek/Waterland in het teken van een ongekende krapte. Veel werkgevers in vrijwel alle sectoren hebben te kampen met moeilijk vervulbare vacatures en personeelstekorten. Ondanks de coronacrisis en de voortdurend veranderende economische omstandigheden bleef het aantal openstaande vacatures in de afgelopen anderhalf jaar groeien. Daartegenover staan steeds minder werkzoekenden. De krapte op de arbeidsmarkt lijkt in 2022 op haar hoogtepunt. De economische gevolgen van de oorlog in Oekraïne, inflatie en dalende koopkracht zorgen voor toenemende onzekerheid. De groei van de werkgelegenheid vlakt hierdoor in de loop van 2022 en in 2023 af. UWV verwacht dat het aantal vacatures in 2022 nog toeneemt, maar in 2023 zorgt de afname van de economische groei naar verwachting voor minder vacatures. De krapte wordt hierdoor iets minder, maar blijft in de meeste beroepsgroepen aanwezig.

1.1. Spanning arbeidsmarkt op recordhoogte

Zaanstreek/Waterland heeft medio 2022 te maken met een krappe arbeidsmarkt. Veel werkgevers komen moeilijk aan personeel en de meeste werkzoekenden hebben een goede kans op werk. De krapte op de arbeidsmarkt is niet nieuw. Sinds het tweede kwartaal van 2019 is de arbeidsmarkt in Zaanstreek/Waterland krap; er staan sindsdien veel vacatures open in verhouding tot het aantal beschikbare kortdurend werkzoekenden (zie afbeelding 1.1). Met een voortdurend groeiende economie nam de spanning op de arbeidsmarkt na 2019 verder toe, slechts tijdelijk onderbroken in het coronajaar 2020. Vooral in 2021 groeide het aantal openstaande vacatures sterk en nam het aantal werkzoekenden af, zodat de krapte medio 2021 was toegenomen tot boven het niveau van 2019. In de eerste helft van 2022 nam de spanning op de regionale arbeidsmarkt nog verder toe.

Afbeelding 1.1 Ontwikkeling UWV Spanningsindicator arbeidsmarkt Zaanstreek/Waterland en Nederland, 1e kwartaal 2016 – 2e kwartaal 2022

Bron: UWV

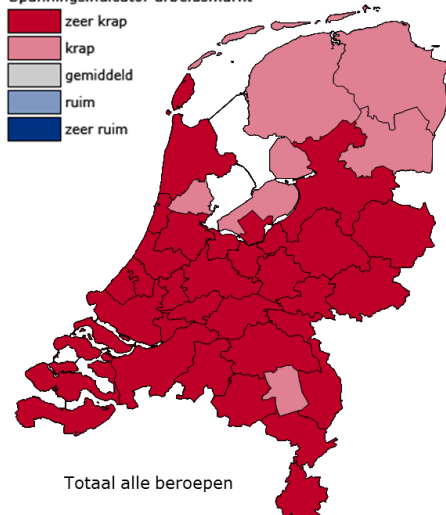
1.2. Zeer krappe arbeidsmarkt in vrijwel alle beroepsrichtingen

De krapte op de arbeidsmarkt en de daarmee gepaard gaande personeelstekorten doen zich voor in een breed spectrum van beroepen. De tabel in afbeelding 1.2 laat zien dat de spanningsindicator in het tweede kwartaal van 2022 in Zaanstreek/Waterland voor acht van de elf beroepsklassen een zeer krappe arbeidsmarkt aangeeft. Economische & administratieve beroepen en managementberoepen kenden een iets minder krappe arbeidsmarkt. Binnen de beroepsgroepen verschilt de spanning tussen de beroepen die daaronder vallen. De arbeidsmarkt voor creatieve en taalkundige beroepen kan worden getypeerd als gemiddeld.

Afbeelding 1.2 Spanningsindicator arbeidsmarkt

35 arbeidsmarktregio's (landkaart) en Zaanstreek/Waterland naar beroepsklasse (tabel), 2e kwartaal 2022

Spanningsindicator arbeidsmarkt

Bron: UWV

Zaanstreek/Waterland	
Beroepsklasse	
Technisch	zeer krap
ICT	zeer krap
Transport en logistiek	zeer krap
Openbaar bestuur	zeer krap
Zorg en welzijn	zeer krap
Commercieel	zeer krap
Pedagogisch	zeer krap
Dienstverlenend	zeer krap
Economisch en administratief	krap
Managers	krap
Creatief en taalkundig	gemiddeld
Totaal	krap

Vrijwel alle beroepen kansrijk

Werkgevers hebben in de krappe arbeidsmarkt veel moeite om hun vacatures te vervullen. Voor werkzoekenden brengt de krapte kansen met zich mee. UWV brengt in kaart welke beroepen goede baankansen bieden. Medio 2022 geldt dit voor vrijwel alle beroepen. Minder economische groei, koopkrachtverlies en afnemende consumentenbestedingen kunnen ervoor zorgen dat conjunctuurgevoelige beroepen – bijvoorbeeld in horeca, detailhandel en bouw – in de loop van 2022 en 2023 minder kansrijk worden. Deze inzichten geven richting aan diegenen die op zoek zijn naar werk of willen overstappen naar een andere baan. Het landelijke overzicht kansrijke beroepen van september 2022 is recent verwerkt tot regionale overzichten. Box 1.1 toont een selectie van kansrijke beroepen in Zaanstreek/Waterland. De totale lijst is aanzienlijk langer. De website Beroepskeuze brengt voor Zaanstreek/Waterland kansrijke beroepen in beeld met het vereiste beroepsniveau, bijbehorende taken en werkzaamheden en benodigde kwaliteiten en vaardigheden.

Kansrijke beroepen zijn vaak beroepen die ook de afgelopen jaren al goede kansen boden op werk. Het gaat dan bijvoorbeeld om beroepen in de zorg (zoals verzorgenden ig en verpleegkundigen), onderwijs (zoals leerkrachten basisonderwijs en docenten exacte en taalkundige vakken), techniek (zoals elektriciens, loodgieters en CNC-verspaners) en ICT (zoals netwerkbeheerders, security specialisten en webdevelopers). Met het snelle economische herstel na de coronacrisis, groeide ook de vraag naar personeel in andere beroepen. Vooral in sectoren die tijdens de coronaperiode te maken kregen met lockdowns – zoals de horeca en detailhandel non-food – nam de vraag naar personeel in 2022 toe. Dit zorgde ervoor dat beroepen als medewerker bediening horeca, restaurantkoks en verkoopmedewerkers in elektronica, bouwmarkten, woninginrichting en voedingspecialzaken inmiddels ook tot de kansrijke beroepen behoren.

Box 1.1. Selectie kansrijke beroepen Zaanstreek/Waterland

Om werkzoekenden te laten zien waar mogelijk voor hen kansen liggen, publiceert UWV periodiek over kansrijke beroepen. In Zaanstreek/Waterland gaat het om 173 kansrijke beroepen, verspreid over 16 overkoepelende beroepsrichtingen. Onderstaand een diverse selectie van deze regionaal kansrijke beroepen. Let op: dit is expliciet géén top 10.

- Productieplanners
- Monteurs industriële machines en installaties / mechatronica (installatie, service, storing)
- Leerkrachten basisonderwijs
- Timmerlieden bouw en beton
- Werkvoorbereiders en calculatoren bouw en installatie
- AA en assistent accountants
- Verzorgenden IG, kraamverzorgenden
- Elektriciens en monteurs elektrotechniek
- Programmeurs / developers specifieke talen (o.a. .NET, java, C#, PHP, javascript)

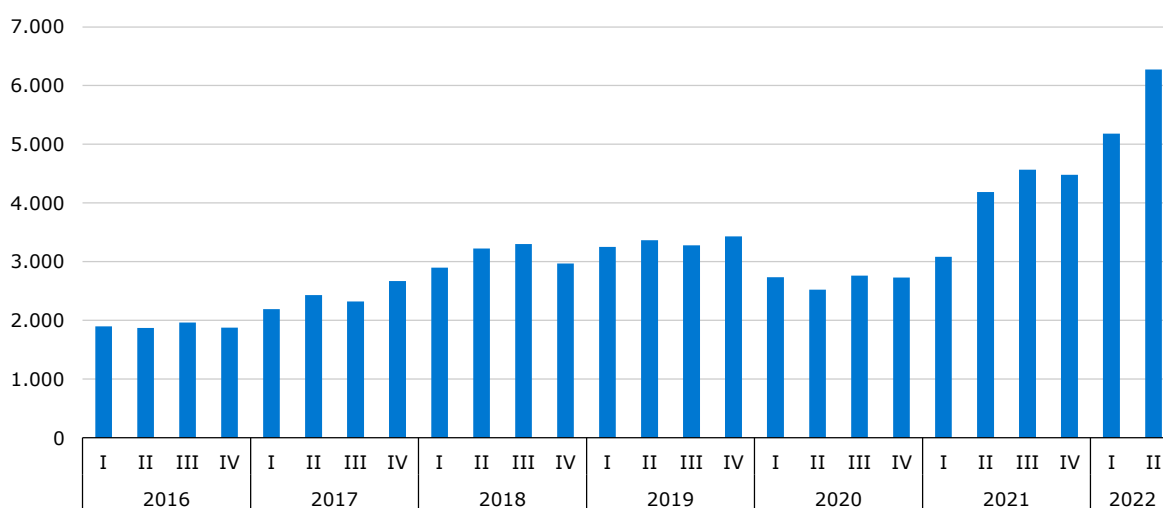
De volledige lijst met kansrijke beroepen is te vinden in de publicatie [Regionale kansrijke beroepen Zaanstreek/Waterland](#)

Hoewel de kans op werk momenteel goed is voor vrijwel alle beroepen, betekent dat niet dat ook op langere termijn de baankansen overall even goed blijven. Zo zijn de langetermijnperspectieven minder gunstig voor beroepen als administratief medewerker en bibliotheekmedewerker, waar digitalisering en automatisering de menselijke inbreng in het werkproces terugdringen. De oorzaak voor beperkte baankansen op langere termijn kan ook liggen in de populariteit van het beroep onder werkzoekenden, waardoor er veel sollicitanten zijn per vacature. Voorbeelden daarvan zijn beroepen als dierenverzorger en reisleader.

1.3. Vacaturemarkt bereikt hoogtepunt in 2022

Met het snelle herstel van de economie na de coronacrisis nam ook de vraag naar personeel fors toe. Hierdoor bevindt de vacaturemarkt in Zaanstreek/Waterland zich medio 2022 op een hoogtepunt. Afbeelding 1.3 laat de ontwikkeling van het aantal openstaande vacatures in de periode 2016 – medio 2022 zien voor Zaanstreek/Waterland. Vooral de snelle toename van het aantal vacatures vanaf begin 2021 valt op. Dit is deels een reactie op het coronajaar 2020 – waarin de vacaturemarkt stakte als gevolg van de lockdowns - maar is vooral een voortzetting van een trend van een alsmaar groeiende vacaturemarkt die al veel langer zichtbaar is. In 2020 kromp de regionale vacaturemarkt flink, maar vanaf het eerste kwartaal van 2021 nam het aantal openstaande vacatures weer toe. De vacaturegroei zette ook in de eerste helft van 2022 door. Aan het eind van het tweede kwartaal van 2022 was de regionale vacaturemarkt met bijna 6.300 openstaande vacatures 83% groter dan eind 2019, vlak voor de uitbraak van corona. Ten opzichte van begin 2016 is de vacaturemarkt ruim drie keer zo groot. Omdat de groei van de economie afneemt, is te verwachten dat landelijk het aantal ontstane vacatures in 2023 weer terugloopt met 7%, tot net boven het niveau van 2021. De daling kan sterker worden als de oorlog in Oekraïne de economie flink afremt.

Afbeelding 1.3 Ontwikkeling openstaande vacatures
Zaanstreek/Waterland, 1e kwartaal 2016 – 2e kwartaal 2022

Bron: UWW

De groei van de vacaturemarkt tekende zich in 2021 en de eerste helft van 2022 breed af. In alle beroepsklassen nam het aantal openstaande vacatures sinds begin 2021 fors toe. Deels had dit te maken met het herstel van de werkgelegenheid na de lockdowns in het eerste coronajaar. Vooral in commerciële, dienstverlenende en economische & administratieve beroepen kwamen er sinds begin 2021 veel openstaande vacatures bij. Het gaat dan om beroepen als verkoopmedewerker, kelner en schoonmaker. In absolute zin staan er vooral veel vacatures open voor technische beroepen. Meer informatie en actuele cijfers zijn te vinden in het dashboard [Vacaturemarkt van Zaanstreek/Waterland](#).

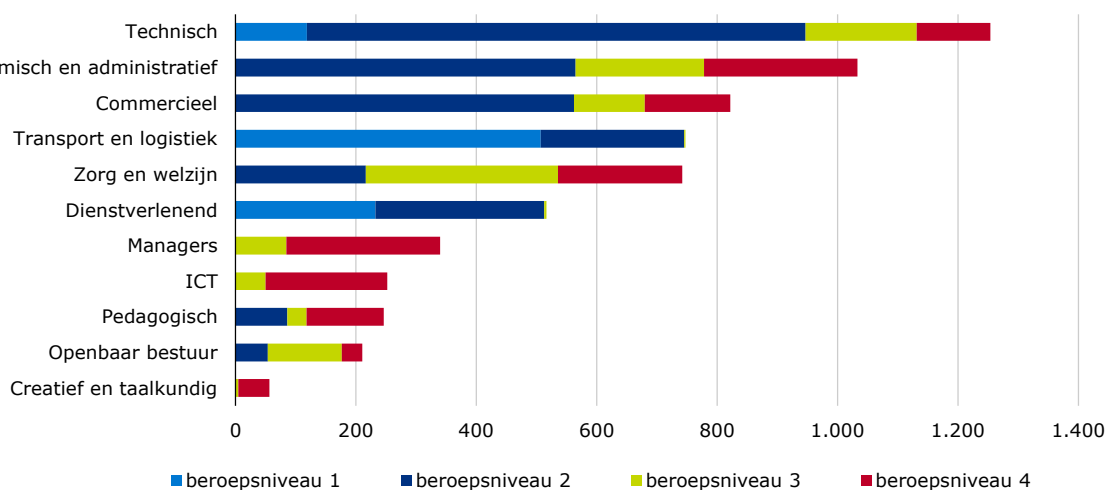
Afbeelding 1.4 toont het aantal openstaande vacatures in Zaanstreek/Waterland medio 2022 naar beroepsklasse en -niveau. De indeling naar beroepsniveau is op basis van de internationale ISCO-classificatie, die een indeling van niveaus in vier categorieën kent:

- beroepsniveau 1: eenvoudige routinematige taken, waarvoor elementair of lager onderwijs volstaat;
- beroepsniveau 2: weinig tot middelmatig complexe taken, waarvoor lager of middelbaar onderwijs vereist is;
- beroepsniveau 3: complexe taken, waarvoor middelbaar of hoger onderwijs vereist is;
- beroepsniveau 4: zeer complexe gespecialiseerde taken, waarvoor hoger of wetenschappelijk onderwijs vereist is.

Van de vacatures die medio 2022 openstonden in Zaanstreek/Waterland waren de meeste voor een technisch beroep, vooral op ISCO-beroepsniveau 2. Het gaat hier om beroepen als machinemonteur, elektricien en loodgieter. Verder stonden veel economische & administratieve vacatures open. Ook deze vacatures zijn veelal op ISCO-beroepsniveau 2, zoals postbezorger, medewerker klantenservice en productieplanner. Verder telt de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland veel openstaande vacatures voor commerciële en transport & logistieke beroepen. Vacatures voor beroepen met veel eenvoudige routinematige taken (ISCO-beroepsniveau 1) zijn vooral te vinden in transport &

logistiek en dienstverlenende beroepen. Het gaat hier vooral om vakkenvullers, magazijnmedewerkers en schoonmakers.

Afbeelding 1.4 Openstaande vacatures naar beroepsklasse en -niveau (ISCO)
Zaanstreek/Waterland, 2e kwartaal 2022

Bron: UWV

1.4. Steeds minder werklozen beschikbaar voor vacatures

Tegenover een groeiend aantal openstaande vacatures staan steeds minder werkzoekenden. In het tweede kwartaal van 2021 was de spanning op de arbeidsmarkt zo hoog opgelopen dat er voor het eerst sinds het begin van de metingen (in 2003) landelijk meer vacatures waren dan werklozen. Op dat moment stonden in Nederland tegenover elke 100 werklozen 106 openstaande vacatures. Inmiddels is de verhouding tussen werklozen en vacatures verder opgelopen. Aan het eind van het tweede kwartaal van 2022 stonden landelijk tegenover elke 100 werklozen inmiddels 143 openstaande vacatures. Het aantal werklozen ten opzichte van het aantal openstaande vacatures laat echter niet het volledige beeld zien van de daadwerkelijke krapte op de arbeidsmarkt. Enerzijds voldoen lang niet alle werklozen aan de functie-eisen van werkgevers. Anderzijds is het potentieel waaruit werkgevers kunnen putten groter dan alleen de werkloze beroepsbevolking.

Werkgevers zijn vooral op zoek naar kandidaten met een recent arbeidsverleden die volgens hun cv voldoen aan de functie-eisen. De spanningsindicator van UWV – zoals in de afbeeldingen 1.1 en 1.2 is weergegeven – reflecteert deze belevingswereld van de werkgever en brengt de verhouding in beeld tussen openstaande vacatures voor een bepaald beroep en mensen die kortdurend – maximaal zes maanden – een WW-uitkering ontvangen en werk zoeken in het betreffende beroep. Tegenover de bijna 6.300 openstaande vacatures in Zaanstreek/Waterland vindt de werkgever medio 2022 zo'n 1.600 mensen die kortdurend een WW-uitkering ontvangen; gemiddeld slechts 0,3 kandidaten per vacature.

Wanneer werkgevers hun zoekgedrag uitbreiden naar andere groepen komen aanzienlijk meer kandidaten in beeld voor het vervullen van vacatures. Niet alleen mensen die kortdurend een WW-uitkering ontvangen vormen arbeidspotentieel. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) spreekt over het onbenutte arbeidspotentieel waarin – naast werklozen – ook onderbenutte deeltijdwerkers en semi-werklozen vallen. Hoofdstuk 4 gaat nader in op dit onbenutte arbeidspotentieel, dat in Zaanstreek/Waterland uit 27.000 mensen bestaat.

1.5. Personeelstekorten belemmeren bedrijfsvoering

De krapte op de arbeidsmarkt belemmert de economische groei en zorgt voor allerlei maatschappelijke problemen. Treinen vallen uit, kinderopvanglocaties moeten overgaan tot een tijdelijke stop en bouw- en verduurzamingstrajecten lopen vertraging op. De maatschappij piept en kraakt onder de tekorten aan personeel, materialen en grondstoffen. Het gebrek aan personeel zet ook een rem op de groeimogelijkheden van bedrijven. Ondernemers ervaren steeds vaker belemmeringen in hun bedrijfsvoering als gevolg van personeelstekorten.

Steeds meer bedrijven ervaren tekorten aan personeel

De resultaten van de Conjunctuurenquête Nederland (COEN) van het CBS laten zien dat steeds meer ondernemers in Zaanstreek/Waterland een tekort aan arbeidskrachten als belemmering ervaren voor hun activiteiten. Medio 2022 vormt in de COROP-gebieden Zaanstreek en Groot-Amsterdam – waarbinnen de gemeenten in de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland vallen – een tekort aan arbeidskrachten de grootste belemmering in de bedrijfsvoering van ondernemers. In het tweede kwartaal van 2022 gaf meer dan een derde van de regionale ondernemers aan dergelijke

belemmeringen te hebben, aanzienlijk vaker dan een jaar eerder. Ook belemmeringen door tekorten aan productiemiddelen, materiaal en ruimte werden breed ervaren.

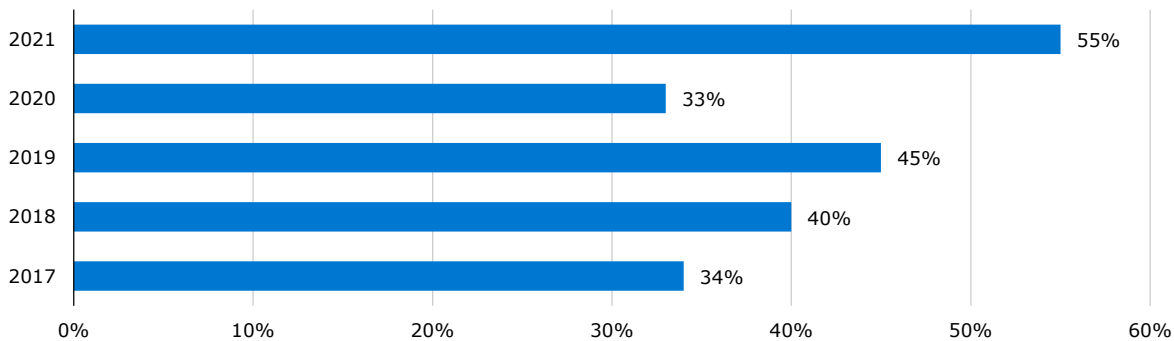
Vooraf meer hinder personeelstekorten bij uitzendbureaus, detailhandel en bouw

Met landelijk ruim de helft van de ondernemers gaven zakelijke dienstverleners - waaronder ook uitzendbureaus vallen - het vaakst aan dat een tekort aan arbeidskrachten de belangrijkste belemmering is voor hun bedrijfsvoering. In het COROP-gebied Zaanstreek hebben werkgevers in de industrie relatief het vaakst last van een tekort aan arbeidskrachten. In het COROP-gebied Groot-Amsterdam hebben dienstverleners op het gebied van verhuur en overige zakelijke diensten, vervoer & opslag en specialistische zakelijke dienstverlening relatief het vaakst last van een tekort aan arbeidskrachten.

Ruim helft ontstane vacatures moeilijk vervulbaar

De ontwikkeling in het aandeel moeilijk vervulbare vacatures weerspiegelt de toegenomen krapte op de arbeidsmarkt. Enquêteonderzoek in opdracht van UWV onder ruim 3.000 werkgevers laat zien dat het aandeel moeilijk vervulbare vacatures de laatste jaren flink is toegenomen. Meer dan de helft van de vacatures in 2021 was volgens werkgevers moeilijk vervulbaar. Dit aandeel moeilijk vervulbare vacatures is sinds het begin van de metingen opgelopen van 34% in 2017 naar 55% in 2021 (zie afbeelding 1.5). Alleen in het coronajaar 2020 was sprake van een tijdelijke afname van het aandeel moeilijk vervulbare vacatures.

Afbeelding 1.5 Ontwikkeling gemiddeld aandeel ontstane vacatures dat moeilijk vervulbaar is 2017 - 2021, gebaseerd op meerdere enquêtes van UWV

Bron: UWV

Werkgevers verwachten dat de krappe arbeidsmarkt voorlopig aanhoudt. Van de ondervraagde werkgevers in het enquêteonderzoek verwacht 61% dat het vervullen van vacatures de komende 12 maanden moeilijker wordt. Slechts 7% verwacht minder wervingsproblemen en 32% verwacht geen verandering. De personeelstekorten lijken hiermee een hardnekkig probleem dat niet vanzelf oplost als de economie minder hard groeit. Het volgende hoofdstuk gaat nader in op het structurele karakter van de krappe arbeidsmarkt en beschrijft de onderliggende oorzaken van de personeelstekorten.

2. Personeelstekort is hardnekkig

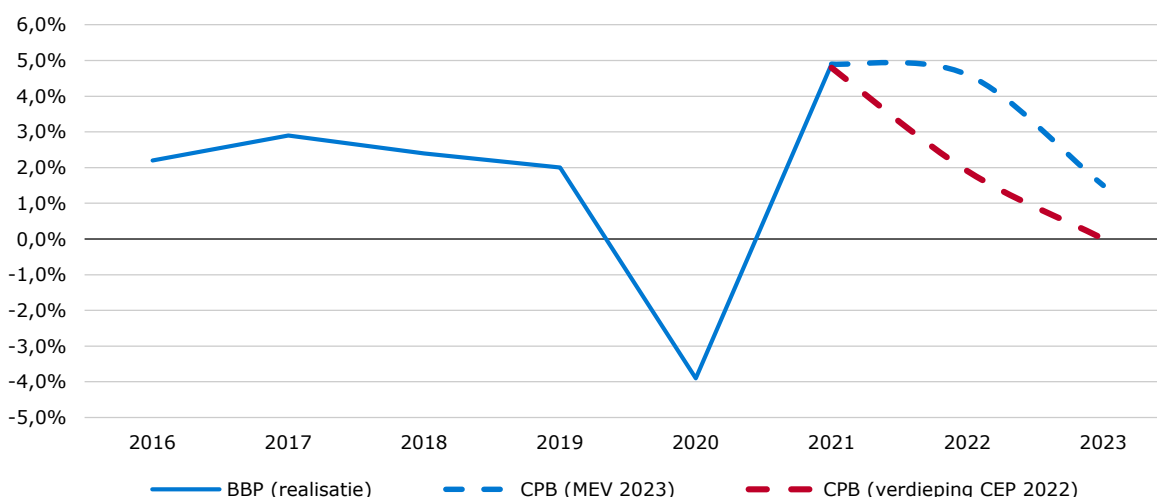
De Nederlandse economie is sterk uit de coronacrisis gekomen, maar het beeld is aan het kantelen. Het snelle economische herstel in 2021 maakte in de loop van 2022 plaats voor nieuwe onzekerheid. De groei van de werkgelegenheid vlakkt af en in 2023 ontstaan naar verwachting minder vacatures. De krapte wordt hierdoor iets minder, maar blijft aanwezig in de meeste beroepsgroepen. Personeelstekorten lijken een structureel probleem dat de komende jaren slechts zal verminderen als werkgevers, werkzoekenden, overheden en onderwijs adequate maatregelen treffen om de gevolgen van vergrijzing, ontgroening, veranderende functie-eisen en klimaatmaatregelen op de arbeidsmarkt aan te pakken.

2.1. Snel economisch herstel maakt plaats voor nieuwe onzekerheid

Nadat de economische productie in 2020 door de coronapandemie was teruggelopen (-3,9%), herstelde deze zich in 2021 weer met een groei van 4,9% tot boven het niveau van 2019. Afbeelding 2.1 toont de ontwikkeling van de economie in de afgelopen jaren en de ramingen voor 2022 en 2023. Ook in de sterkst getroffen sectoren zoals cultuur, sport & recreatie en horeca groeide de economische productie in 2021 sterk. De groei bleef in deze sectoren wel nog ver onder het niveau van voor de coronacrisis. Pas op 23 maart 2022 kwam er een einde aan de meeste beperkingen om de verspreiding van het coronavirus in te dammen. In Macro Economische Verkenning 2023 spreekt het Centraal Planbureau (CPB) de verwachting uit dat de economie in 2022 groeit met 4,6% en in 2023 met 1,5%. Het economisch beeld is volgens het CPB aan het kantelen. De inflatie en vooral de zeer snel gestegen energieprijzen zetten de huishoudbestedingen en de winstmarges van bedrijven onder druk. Ondanks kabinetsmaatregelen ter verbetering van de koopkracht, valt de economische groei hierdoor in 2023 terug. Deze CPB-raming is het uitgangspunt van het kabinet voor de besluitvorming over de begroting.

De onzekerheid over de economische ontwikkelingen is nog altijd zeer groot. Het verloop van de oorlog in Oekraïne is van grote invloed. Er zijn ook andere risico's, zoals de dreiging van een nieuwe coronagolf en de oplopende inflatie. Gezien deze risico's en gegeven de zeer gematigde economische groei valt volgens het CPB niet uit te sluiten dat er zich enkele kwartalen van negatieve groei zullen voordoen. In de publicatie Verdieping Centraal Economisch Plan 2022 schetst het CPB een scenario van de mogelijke gevolgen van een aanhoudende oorlog in Oekraïne, in de vorm van langdurige hoge energie- en grondstofprijzen, minder wereldhandel en een afnemend vertrouwen van ondernemers en consumenten. Ondanks een beduidend lagere economische groei in dit scenario, verwacht het CPB in 2022 nog steeds een toename van het aantal banen. Meestal gaat het groeipercentage van de banen namelijk niet in dezelfde mate omlaag als de economische groei. Vaak daalt eerst het aantal gewerkte uren, terwijl het aantal banen pas later terugloopt. Voor 2023 voorziet het CPB in het negatieve scenario vrijwel geen banengroei meer.

Afbeelding 2.1 Economische groei per jaar (bruto binnenlands product) en ramingen CPB
Nederland, realisatie 2016-2021, raming 2022-2023

Bron: CPB

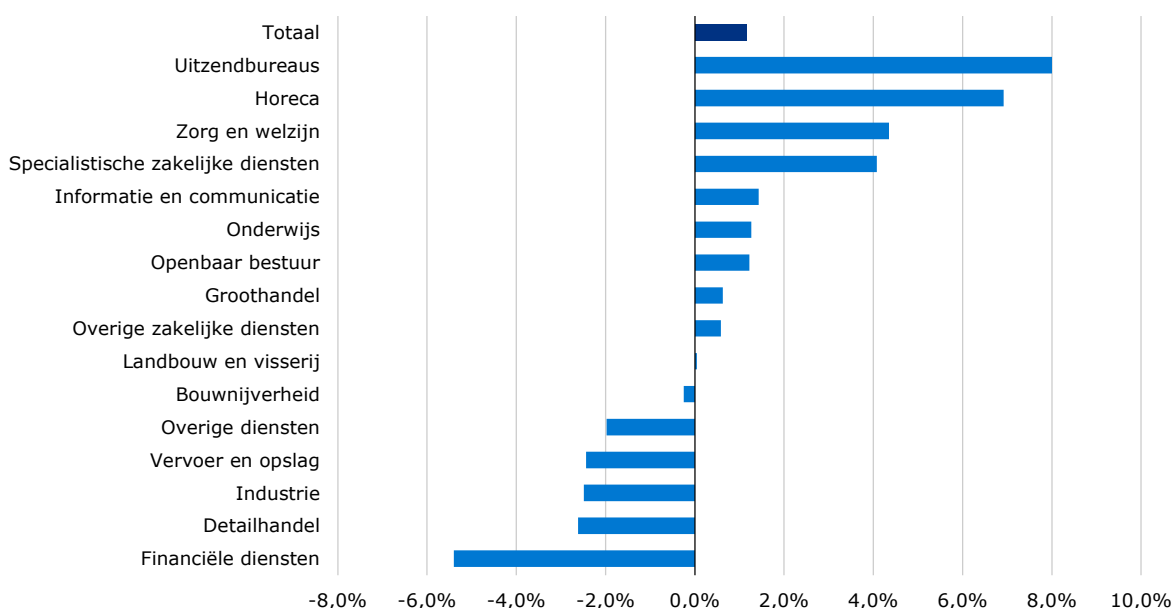
In het voorjaar van 2022 kwamen verschillende financiële instellingen met prognoses over de economische ontwikkeling. In Economische Ontwikkelingen en Vooruitzichten van juni 2022 spreekt De Nederlandse Bank de verwachting uit dat de stevige inflatie, de hogere rente en de afnemende groei van de wereldhandel een neerwaarts effect hebben op de geraamde bbp-groei. DNB verwacht een economische groei van 2,8% in 2022. Vanaf eind 2022

trekt de bbp-groei weer aan. Zowel in 2023 (1,5%) als in 2024 (1,7%) ligt de geraamde bbp-groei boven het potentiële (trendmatige) groeitempo. Ook RaboResearch verwacht economisch lastiger tijden met een milde recessie in het laatste kwartaal van 2022 en eerste kwartaal van 2023. Zowel de prognose van DNB als die van RaboResearch blijft binnen de bandbreedte van de twee CPB-scenario's in afbeelding 2.1.

2.2. Werkgelegenheidsgroei vlakt af

De vooruitzichten voor de economie en de arbeidsmarkt zijn erg onzeker. De werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland herstelde zich in de eerste helft van 2022 verder na de coronacrisis, nadat deze in 2021 alweer op het niveau van voor de coronacrisis was gekomen. De werkgelegenheidsgroei vlakt de komende jaren echter af. In de jaren 2022 en 2023 groeit het aantal banen van werknemers naar verwachting door met 1.300 (1,2%) en komt uit op 116.700. Deze groei is echter voor een belangrijk deel al in 2022 gerealiseerd. De economische gevolgen van de oorlog in Oekraïne, inflatie en dalende koopkracht zorgen voor toenemende onzekerheid. Voor 2023 wordt nu nog een kleine groei verwacht, maar of dit gaat uitkomen is hoogst onzeker. Afbeelding 2.2 laat per sector de verwachte ontwikkeling van het aantal werknemersbanen in de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland zien in 2023 ten opzichte van 2021.

Afbeelding 2.2 Prognose ontwikkeling werknemersbanen naar sector (in procenten)
Zaanstreek/Waterland, 2021 -2023

Bron: UWV

Vooraf uitzendbureaus en horeca veren terug na corona

Volgens de prognoses neemt tussen 2021 en 2023 in meer dan de helft van de sectoren de werkgelegenheid toe. In de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland groeit vooral het aantal banen van werknemers in de uitzendbureaus, horeca en zorg & welzijn. Ook in sectoren als specialistische zakelijke diensten en informatie & communicatie blijft de werkgelegenheid groeien. De horeca werd hard getroffen door de coronacrisis en maakt nu weer een sterke groei door, alleen is de verwachting niet dat het aantal banen in deze sector eind 2023 weer op het niveau zal zijn van voor de coronacrisis. Ook de uitzendbureaus herstellen verder na de coronacrisis. Zij profiteren van de onzekere economische ontwikkelingen en de krapte op de arbeidsmarkt waarin bedrijven uitzendbureaus inschakelen om personeel te werven.

Krimp in industrie en detailhandel

Niet in alle sectoren groeit de werkgelegenheid. In sectoren als industrie, vervoer & opslag, detailhandel en financiële diensten neemt het aantal banen van werknemers af in de periode 2021 - 2023. Verdergaande automatisering en digitalisering zorgen ervoor dat minder werknemers nodig zijn voor de groeiende productie. Vooral in de detailhandel blijft de werkgelegenheid achter bij de productie, die steeds meer via online verkopen wordt gerealiseerd. Ook zijn de effecten zichtbaar van de onzekerheid over de economie. Zo is de industrie conjunctuurgevoelig en afhankelijk van internationale ontwikkelingen, zoals de oorlog in Oekraïne. Door de oorlog raken internationale ketens van productie en transport verstoord en zijn er grondstof- en brandstoftekorten. Naast het meer structurele banenverlies door automatisering en robotisering, zal de werkgelegenheid in de industrie naar verwachting door deze factoren die verband houden met de Oekraïne-oorlog extra afnemen in de komende periode.

Geen einde aan de krapte

De onzekere economische verwachtingen en het afvlakken van de werkgelegenheidsgroei hebben invloed op de vacaturemarkt. UWV verwacht dat landelijk het aantal vacatures in 2022 nog toeneemt. In 2023 zorgt de afname van de economische groei naar verwachting voor minder vacatures. De krapte wordt hierdoor iets minder, maar blijft aanwezig in de meeste beroepsgroepen. Tegenover het matigende effect van de afkoelende economie staat de aanhoudende vraag naar arbeidskrachten, onder andere in de collectieve sector. De krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt is veelal een structureel probleem en zal de komende jaren nog blijven bestaan.

2.3. Personeelstekorten veelal structureel van aard

Waarom is de arbeidsmarkt steeds krappere geworden?

In Zaanstreek/Waterland is sprake van een krappe arbeidsmarkt. Vooral vanaf het eerste kwartaal van 2021 is de krapte op de arbeidsmarkt sterk toegenomen (zie ook afbeelding 1.1). Op korte termijn komt er geen einde aan deze krapte. Wat is hiervan nu de oorzaak? Om te beginnen is de krappe arbeidsmarkt niet nieuw. In een aantal sectoren, zoals techniek en ICT, geldt dit al jaren. In box 2.1 zijn tien voorbeelden opgenomen van beroepen waarvoor al minimaal zes jaar sprake is van krapte in Zaanstreek/Waterland. Voor veel beroepen in andere sectoren, zoals de horeca en de detailhandel, is de krapte juist de laatste twee jaar toegenomen.

Box 2.1. Beroepen met langdurige krapte

Dat de huidige arbeidsmarkt krap is heeft verschillende oorzaken. Die zijn deels nog een gevolg van de corona pandemie, maar een aantal oorzaken is ook structureel van aard. Voor een aantal beroepen geldt dat er al langere tijd sprake is van een krappe arbeidsmarkt. Onderstaand een voorbeeld van tien beroepen in Zaanstreek/Waterland waarvoor al minimaal zes jaar sprake is van krapte.

- Monteurs industriële machines en installaties
- Productieplanners
- Automonteurs (personen- en bedrijfswagens)
- Ontwerpers/architecten ICT-systemen
- Verzorgenden IG
- Algemeen verpleegkundigen
- Woonbegeleiders gehandicaptenzorg
- Vrachtwagenchauffeurs
- Medewerkers klantcontact / klantenservice
- Controllers, auditors en compliance officers

Een van de recente oorzaken van de krapte is dat de steunmaatregelen – zoals de NOW die door de overheid in verband met corona is ingesteld – een dependente werking hadden op de arbeidsmarktontwikkelingen. In het begin van de coronacrisis bestond de angst voor een groot aantal faillissementen, maar het omgekeerde gebeurde. Minder bedrijven gingen failliet dan in de periode voor corona. Mede daardoor zijn minder mensen hun baan (definitief) kwijtgeraakt, dan gezien de ernst van de crisis mocht worden verwacht. Dit was ook precies de doelstelling van de regelingen. Na een flinke dip herstelde de arbeidsmarkt zich weer razendsnel. Dit herstel was mede zo groot omdat veel consumenten een deel van de uitgaven na uitstel alsnog hebben gedaan. Het tijdens corona gespaarde geld werd zodoende alsnog uitgegeven en de consumentenmarkt profiteerde hiervan volop. Daarnaast besloot een deel van de werkenden niet terug te keren naar de sector waar zij voorheen werkzaam waren. Vanuit sectoren als de horeca en de detailhandel hebben bijvoorbeeld veel mensen de overstap gemaakt naar functies bij de GGD of in de bezorging.

Meer structurele oorzaken van krapte zijn het feit dat in Nederland relatief veel in deeltijd wordt gewerkt, de flexibilisering van de Nederlandse arbeidsmarkt en een beperkte groei in de arbeidsproductiviteit. Daarnaast werden en worden veel mensen opgeleid voor beroepen waarin relatief weinig vraag naar personeel is, en soms te weinig voor beroepsrichtingen waarin de vraag groot is. Vooral in de technische beroepsrichtingen is de instroom van leerlingen afgenomen terwijl daar grote personeelstekorten zijn. Een laatste oorzaak is een kleiner aanbod op de arbeidsmarkt, vooral door de vergrijzing en ontgroening. De volgende twee subparagrafen beschrijven deze laatste twee oorzaken verder.

Instroom jongeren onvoldoende om uitstroom ouderen op te vangen

Ook de komende jaren zullen veel oudere werknemers de arbeidsmarkt verlaten. Het aandeel werkenden boven de 50 jaar neemt nog steeds toe; onder vrouwen naar verhouding sterker dan onder mannen. Inmiddels is de netto arbeidsparticipatie van 50-60-jarigen in Nederland 80% en van 60-65 jarigen 63%. Dit betekent dat een aanzienlijk deel van de werkende beroepsbevolking binnen afzienbare termijn met pensioen gaat. De werkzaamheden van een groot deel van deze mensen zullen de komende jaren moeten worden overgenomen. De vacatures die hierdoor ontstaan worden op veel manieren ingevuld, maar een belangrijke factor hierbij is de instroom van jonge schoolverlaters. Voor de komende jaren is de instroom van jongeren echter niet voldoende om het aantal vertrekkende ouderen op te vangen. In Zaanstreek/Waterland wonen nu bijna 83.000 mensen tussen de 50 en 67 jaar. Het aantal jongeren tussen de 0 en 17 jaar, zij die wat betreft leeftijd de oudere groep op de arbeidsmarkt kunnen vervangen, is ruim 61.000. Als al deze jongeren gaan werken, en zij de enigen zouden zijn die de vacatures van de vertrekkende 50-plussers invullen, ontstaat er in Zaanstreek/Waterland een gat van ruim 21.900. Hoewel de uitstroom van ouderen op

de arbeidsmarkt ook op andere manieren wordt opgevangen, is de instroom van jongeren hierin van oudsher wel altijd een belangrijke factor geweest.

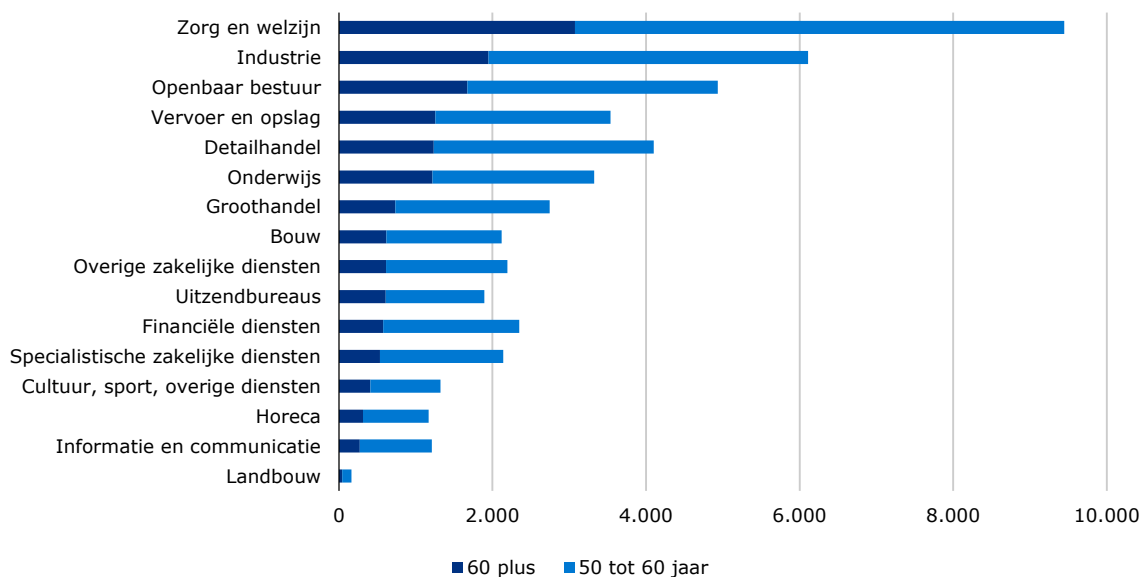
Bovenstaande cijfers laten zien dat het aanbod op de arbeidsmarkt in Zaanstreek/Waterland krimpt. De krimp wordt voor een deel gedempt door immigratie. Maar vaak duurt het lang voordat nieuwkomers in Nederland aan het werk kunnen, zeker op het niveau waarop zij in het land van afkomst hebben gewerkt. In het afgelopen jaar is, met de komst van de vluchtelingenstroom uit Oekraïne, gebleken dat voor specifieke groepen de stap naar werk sneller kan worden gezet. Op termijn kan de, met name Europese, immigratie wel afnemen. In veel landen waarvandaan mensen naar Nederland komen worden de lonen hoger, waardoor het werken in Nederland minder aantrekkelijk wordt.

De vergrijzing is in Zaanstreek/Waterland niet overal even sterk (zie afbeelding 2.3). In een aantal sectoren, zoals horeca en detailhandel, maakt het totaal aantal werkenden boven de 50 jaar maximaal 20% van het totaal uit. Ook werknemers die via een uitzendbureau werken zijn minder vaak ouder dan 50 jaar. Aan de andere kant geldt voor negen sectoren dat meer dan een derde van het aantal medewerkers ouder is dan 50 jaar. Hieronder vallen sectoren als industrie, zorg & welzijn en bouwnijverheid, waar nu al een grote krapte heerst.

In totaal zijn ruim 15.000 mensen die werken in loondienst zelfs ouder dan 60 jaar. Een groot deel van hen zal de komende zeven jaar de arbeidsmarkt verlaten. Ruim 3.000 van hen werken in zorg & welzijn (12% van de werknemers in de sector).

Afbeelding 2.3 Vergrijzing werknemers naar leeftijdsklasse en sector

Woonregio Zaanstreek/Waterland, december 2021

Bron: UWV

Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) maakt iedere twee jaar prognoses van de arbeidsmarkt naar opleiding en beroep. ROA houdt in deze prognoses nadrukkelijk rekening met de instroom van leerlingen en studenten in de opleidingen. De zorg, onderwijs, techniek, ICT en het openbaar bestuur worden door hen genoemd als sectoren waarin tot 2026 landelijk de grootste knelpunten in de personeelsvoorziening te verwachten zijn. Voor deze sectoren geldt nog nadrukkelijker dan voor andere, dat het aantal studenten dat de opleiding afrondt niet voldoende zal zijn om de krapte op te lossen.

Vraag en aanbod sluiten niet altijd aan

Hoewel het aantal vacatures op dit moment het aantal werklozen overstijgt, zijn er nog steeds veel mensen op zoek naar een (nieuwe) baan. Daarnaast wil een deel van de deeltijders liever meer uren werken dan dat ze nu doen. Toch is het voor veel van deze werkzoekenden lastig om (extra) werk te vinden. De reden daarvoor is dat wat de werkgever verwacht van een nieuwe werknemer en wat de werkzoekende te bieden heeft, niet altijd direct op elkaar aansluiten. Er is sprake van een mismatch die in lang niet alle gevallen gemakkelijk is op te lossen.

Een deel van deze direct beschikbare kandidaten staat bij UWV geregistreerd. Deze werkzoekenden zijn ten opzichte van de werkende beroepsbevolking gemiddeld lager opgeleid, en een aanzienlijk deel beschikt niet over een startkwalificatie, dat betekent dat ze maximaal een diploma hebben op mbo-1 niveau. Dit geldt vooral voor de mensen met een bijstandsuitkering. Werkgevers zijn daarentegen vooral op zoek naar kandidaten met een opleiding op minimaal mbo-2 niveau. Ook zijn werkzoekenden vaker op zoek naar functies in de administratieve richting. Hoewel ook werkzoekenden met een administratief beroep op dit moment wat makkelijker werk vinden is deze situatie toch niet te vergelijken met bijvoorbeeld de arbeidsmarkt in de techniek en ICT. Werkgevers hebben veel moeite om geschikte kandidaten te vinden in techniek en ICT, waar dat in een administratieve richting wat makkelijker is.

Omdat een cv en een vacature niet altijd direct op elkaar passen, wordt op andere manieren geprobeerd de aansluiting tussen kandidaat en werkgever te vinden. Hierbij hoeft het feit dat een kandidaat niet beschikt over het gevraagde diploma of de gevraagde werkervaring, niet per definitie reden voor een werkgever te zijn om de kandidaat af te wijzen. Er zijn meerdere manieren om na te gaan of de match kans van slagen heeft. Een van de mogelijkheden hierbij is het inzetten van het dashboard skills. In dit dashboard wordt voor een groot aantal beroepen beschreven welke vaardigheden bij het beroep horen. Zowel werkgevers als werkzoekenden kunnen hiermee op een andere manier naar een openstaande vacature of naar een (arbeids-) verleden kijken.

In hoofdstuk 4 wordt uitgebreid gekeken naar het huidige onbenut arbeidspotentieel in Zaanstreek/Waterland.

Tekorten lossen niet vanzelf op

UWV doet regelmatig werkgeversonderzoeken. In één daarvan werd aan werkgevers gevraagd hoe technische ontwikkelingen de zoektocht naar personeel de komende 5 jaar zullen beïnvloeden. Ongeveer 10% van de werkgevers verwacht een afname van het aantal werknemers door technologische ontwikkelingen, terwijl 30% juist een toename verwacht. Tussen de sectoren zijn de verschillen wel groot: 69% van de werkgevers in ICT en communicatie verwacht een toename in werkgelegenheid, terwijl dit voor maar 18% van de werkgevers in de horeca geldt.

Voor zowel de korte- als de middellange termijn valt dus te verwachten dat de vraag naar personeel in de meeste sectoren eerder toe dan af zal nemen. Veel werkgevers geven aan nu al veel moeite te hebben om geschikte kandidaten voor de openstaande vacatures te vinden, en een aanzienlijk deel van de nu werkende beroepsbevolking zal de komende jaren met pensioen gaan. Bovenop de huidige uitdagingen staat er ook een aantal sociale en economische ambities voor de deur. Het volgende hoofdstuk geeft aan in welke mate deze ambities van de samenleving een beroep doen op het toch al schaarse personeel in Zaanstreek/Waterland.

3. Ambities samenleving doen beroep op schaars personeel

De uitdagingen waar Nederland voor staat hebben ook gevolgen voor de arbeidsmarkt. Realisatie van de ambities doet een groot beroep op de beschikbare arbeidskrachten. Het gaat daarbij vooral om beroepsbeoefenaars in marktsegmenten waarbinnen al schaarste heerst. Activeren en inschakelen van onbenut arbeidspotentieel draagt bij aan vermindering van de schaarste. Verdelen van de schaarste is volgens de Sociaal Economische Raad (SER) dan ook één van de onderdelen van het arbeidsmarktbeleid. Een nog te noemen voorbeeld van de kinderopvang laat zien dat krapte tegengaan, ook tot een groter beroep op reeds schaars personeel kan leiden. Samenhang met andere werkvelden zorgt ervoor dat de situatie op de woningmarkt gevolgen heeft voor een optimale werking van de arbeidsmarkt.

3.1. Samenleving staat voor grote uitdagingen

Het coalitieakkoord 2021 – 2025 van eind vorig jaar bevat de ambities van de regering voor de komende jaren. Energietransitie, woningbouw, defensie, digitalisering en een duurzame en circulaire economie zijn enkele daarvan. De SER heeft daarnaast in haar advies Arbeidsmarktproblematiek Maatschappelijke Sectoren ook aandacht gevraagd voor de zogeheten maatschappelijke sectoren. Deze zijn van belang voor de kwaliteit van de samenleving. Aantrekken en behouden van personeel voor zorg, onderwijs, veiligheid, rechtspraak en kinderopvang vragen aandacht net als bij openbaar bestuur en uitvoeringsdiensten.

Om de ambities waar te maken is meer menskracht nodig, terwijl de beschikbaarheid ervan beperkt is. Het kabinet heeft daarom een aanpak arbeidsmarktcraptes opgesteld. Het gaat dan om verminderen van de vraag naar arbeid door technologie- en procesinnovaties. Andere elementen zijn vergroten van het arbeidsaanbod door bijvoorbeeld meer uren werken en mobiliseren van het onbenut arbeidspotentieel. Verbeteren van de match tussen vraag en aanbod door een betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en door een leven lang ontwikkelen behoren daar ook toe. De krapte vormt tegelijkertijd een aangrijpingspunt om stevige stappen richting inclusieve arbeidsmarkt te zetten.

3.2. Verduurzaming doet vooral beroep op technisch personeel

Nederland wil uiterlijk 2050 klimaatneutraal zijn. Aan zogeheten klimaattafels vindt overleg plaats over het klimaatbeleid. Er zijn klimaattafels voor energiesysteem (voorheen: elektriciteit), gebouwde omgeving, industrie en landbouw en grondgebruik. Voor de gebouwde omgeving en voor het energiesysteem heeft UWV in samenwerking met SBB en de taakgroep Arbeidsmarkt en Scholing Klimaatbeleid van de SER inmiddels de rapportages [Klimaatbanen in de gebouwde omgeving](#) en [Klimaatbanen Energiesysteem](#) uitgebracht, waarin de tekorten op de arbeidsmarkt en enkele relevante functies, de werkzaamheden en de benodigde opleidingsniveaus aan de orde komen.

Versnelling van de klimaattransitie maakt de noodzaak tot verminderen van het tekort aan technici nog dringender volgens het kabinet. Het kabinet ziet in 2022 geen 'quick fix' voor de structureel moeilijk vervulbare vacatures in technische sectoren. Het ziet als knelpunten het instroomvolume in technische opleidingen en de belangstelling bij vrouwen en jongeren met een migratieachtergrond voor technische opleidingen. Verder spelen een rol de belemmeringen bij zij-instroom, het behoud van personeel voor technische sectoren en het ontbreken van actiegerichte arbeidsmarktstrategieën in combinatie met versnippering van het spelersveld.

De beschikbaarheid van technisch geschoolden vormt al geruime tijd een hardnekkig knelpunt op de arbeidsmarkt. Al in 2013 tekenden bestuurders uit onderwijs, bedrijfsleven, van werkgevers en werknemers, de regio's en het Rijk, het Techniepact. Hun ambities staan nog steeds: een structurele aanpak voor een goed opgeleide beroepsbevolking met voldoende slimme en vakbekwame technici voor de banen van nu en morgen. In samenwerking met scholen wordt vanuit het Techniepact hard gewerkt aan vergroten van de belangstelling voor technisch onderwijs. Een exercitie uit 2019 van ROA en Planbureau voor de Leefomgeving laat zien dat onder een aantal aannamen bij het klimaatakkoord de vraag naar technisch personeel toeneemt. Een nieuwe studie verschijnt in de loop van 2022.

Box 3.1. Voor de klimaatopgave in Noord-Holland zijn 16.000 mensen in de techniek nodig

Op initiatief van de provincie Noord-Holland is in samenwerking met het bedrijfsleven, onderwijs en overheid het Manifest Werken en Ontwikkelen 2030 ontwikkeld. Ambitie is te werken aan een veerkrachtige technische en technologische arbeidsmarkt die nodig is voor het realiseren van een duurzaam en groen Noord-Holland. Door de klimaatopgave zal de vraag naar technisch en technologisch geschoolde professionals de komende jaren verder toenemen. Hiermee ligt er een grote opgave op het gebied van werken en ontwikkelen. De inschatting is dat tot 2030 investeringen in de energietransitie alleen al tot ca. 16.000 bruto FTE per jaar in Noord-Holland leiden. Deze mensen zijn nodig voor bijvoorbeeld het verduurzamen van woningen (isolatie, zonnepanelen, warmtepompen), aanleg van windmolenparken op zee en ook verduurzaming van de industrie.

3.3. Krappe woningmarkt staat voor grote bouwopgave

Nederland kampt met een groot tekort aan woningen. CPB en Planbureau voor de Leefomgeving geven in nieuwe prognose van het aantal huishoudens aan dat in de twee COROP-gebieden waarmee Zaanstreek/Waterland overlapt tussen 2021 en 2035 sprake is van een toename met 13% in Zaanstreek en met 17% in Groot Amsterdam. Bevolkingsgroei en gebrek aan doorstroom op de woningmarkt dragen bij aan het woningtekort. Het streven is dat in Nederland vanaf 2024 er jaarlijks 100.000 woningen bijgebouwd worden.

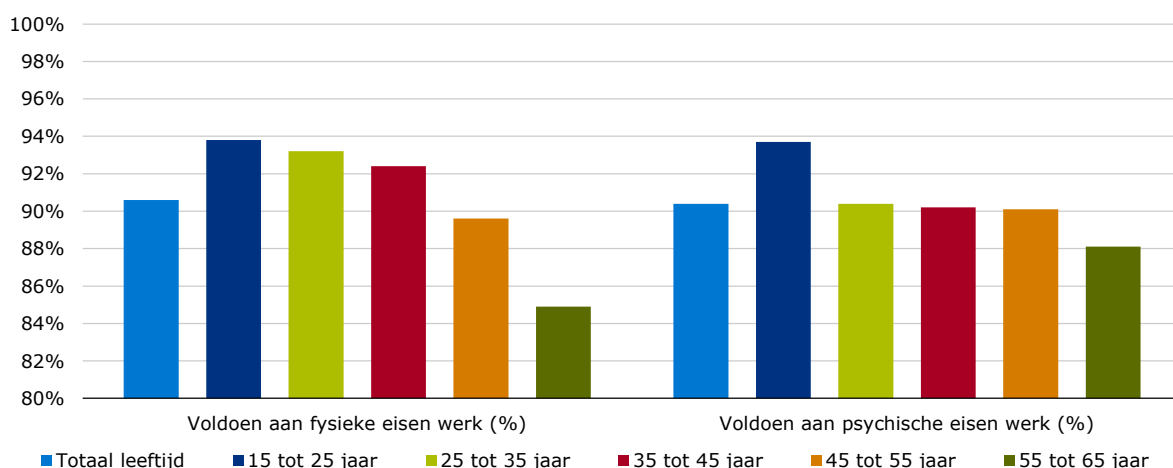
Het tempo van de bouwproductie is mede afhankelijk van oplossingen voor de stikstofproblematiek en de personeelstekorten. Ook speelt de kostenontwikkeling voor bouwen, energie en vergunningverlening een rol. De tekorten op de woningmarkt kunnen gevolgen hebben voor de binnenlandse arbeidsmarkt. Er zijn signalen dat de mobiliteit van personeel voor politie, zorg en onderwijs wordt beperkt door een gebrek aan betaalbare woningen. Ook adequate huisvesting van arbeidsmigranten van buiten Nederland voor uitvoerend werk vormt een punt. Het Aanjaagteam Arbeidsmigranten (Commissie Roemer) heeft daarover zijn licht laten schijnen. In vervolg daarop heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties voor gemeenten een handreiking opgesteld met daarin de stappen die nodig zijn om de huisvesting te bieden die nodig is.

Economisch Instituut voor de Bouw (EIB) heeft in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat een Actualisatie en regionalisering bedrijfstakramingen opgesteld. EIB voorziet tegenover 37.500 voltijdsbanen in het basisjaar 2019 een doorgroei tot 42.700 voltijdsbanen in 2032 voor de hele bouwsector op basis van het behoedzame scenario in COROP-gebieden Groot-Amsterdam en Zaanstreek samen. In het gunstige scenario is er doorgroei 45.900 voltijdsbanen. Of deze scenario's uitkomen zal onder meer afhangen van ontwikkelingen in de bouw, zoals het tekort aan materiaal en personeel, grondstof- en energieprijzen. De groei van de werkgelegenheid zal de krapte in stand houden en kunnen intensiveren als ook rekening wordt gehouden met uitstroom van personeel in de bouw door vergrijzing. Van de inwoners in Zaanstreek/Waterland die in de bouw werken, behoort een derde tot de 50-plussers.

3.4. Gezond ouder worden op het werk

Ouderen vormen belangrijk menselijk kapitaal. Ze beschikken over werkervaring, vakkennis en een uitgebreid netwerk. Ouderen zijn bovendien gemotiveerd en loyaal. Het is voor arbeidsorganisaties belangrijk dit kapitaal via boeien en binden zo lang mogelijk te behouden. In Zaanstreek/Waterland wonen 49.300 werknemers van 50 jaar of ouder. Hun aandeel in het totaal van de werknemers bedraagt 33% en is iets hoger dan het landelijk aandeel (31%). Ruim de helft van deze werkende 50-plussers is actief in zorg & welzijn, industrie, openbaar bestuur & overheidsdiensten, detailhandel of vervoer & opslag (28.100 werknemers). Afbeelding 2.3 in het vorige hoofdstuk liet de vergrijzing van de werkende beroepsbevolking per sector al zien. Autonomie, steun, feedback, leiderschap, job crafting en hrm-instrumenten, zoals gezondheids promotie en loopbaanbegeleiding, dragen – zo blijkt uit onderzoek – bij aan gezond ouder worden op het werk.

Afbeelding 3.1 Werknemers die voldoen aan fysieke of psychische eisen van werk
Nederland, 2021

Bron: CBS, bewerking UWV

Vitaal ouder worden op het werk betekent succesvol omgaan met positieve en negatieve veranderingen die zich met het vorderen van de jaren voordoen. Landelijk zeggen negen van de tien werknemers te voldoen aan de fysieke en psychologische eisen die het werk hen stelt. Jonge werknemers tussen 15 en 25 jaar zijn het vitaalst. Fysieke eisen drukken elke hogere leeftijdsklasse zwaarder op werknemers, totdat bij 55 tot 65 jarigen nog maar 85% zegt eraan te kunnen voldoen. De psychologische eisen worden bij 25 tot 55 jarigen op vergelijkbare wijze ervaren, maar op 55 tot 65 jarigen drukken ze zwaarder: 88% van de werknemers zegt nog te kunnen voldoen aan die eisen. Bij het ouder

worden treden verbeteringen op bij de mentale capaciteiten die een beroep doen op ervaring en creativiteit, maar ook bij het vermogen om emoties te reguleren. Achteruitgang doet zich voor bij fysieke capaciteiten, zoals spierkracht en energie, en mentale capaciteiten, zoals verwerkingsnelheid van informatie en werkgeheugen. Technische hulpmiddelen kunnen de fysieke achteruitgang ondervangen en kunstmatige intelligentie kan de mentale vermogens ondersteunen.

3.5. Ambitieuze samenleving vraagt meer inzet onbenut arbeidspotentieel

De ambities met betrekking tot de verduurzaming en de woningbouw leggen net als de personeelsvoorziening in de maatschappelijke sectoren een beslag op het schaarse arbeidsaanbod. Mobilisatie van de potentiële beroepsbevolking en inschakeling van een groter deel van het onbenutte arbeidspotentieel helpt de ambities te verwezenlijken. Voor Zaanstreek/Waterland raamt CBS het onbenut arbeidspotentieel op zo'n 27.000 mensen in 2021, 11% van de 15 tot 75 jarigen die in de regio wonen. Het onbenut arbeidspotentieel bestaat uit onderbenutte deeltijders, werklozen en semi-werklozen.

Betere inzet van het onbenut arbeidspotentieel is zowel van belang om de krapte op de arbeidsmarkt te verminderen als erop gericht mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt perspectief op werk te bieden en uitsluiting aan te pakken. Ongeveer gelijktijdig met de kabinetsplannen met betrekking tot de krapte verscheen een actieplan tegen discriminatie op de arbeidsmarkt. De ontoelaatbaarheid ervan wordt benadrukt en vanuit deze generieke norm richten activiteiten zich op specifieke dimensies. Gender, culturele of migratieachtergrond, seksuele oriëntatie, leeftijd en aanwezigheid van beperkingen zijn voorbeelden van dimensies waarop activiteiten tegen discriminatie zich richten.

In het actieplan Dichterbij dan je denkt ontvouwt het kabinet de korte termijn aanpak van de krapte. In de landelijke en regionale campagne staan vier wervingsroutes centraal. Dit zijn open hiring, leerwerktrajecten (praktijkleren in het mbo), jobcarving en matching via onder meer banenmarkten, meet & greets, videopitches en bustours. Op gemeentelijk niveau dichten ontwikkelingstrajecten de kloof tussen wat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt kunnen en kennen en wat het werk van hen vraagt. De krapte en de gezamenlijke inzet om die te verminderen schept kansen voor mensen die op de arbeidsmarkt nog langs de zijlijn staan. Het gaat onder meer om:

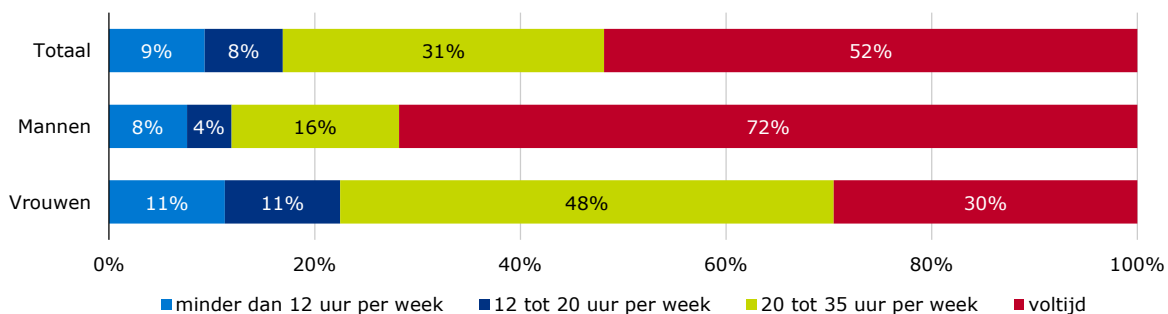
- langdurig uitkeringsgerechtigden;
- laaggeletterden en laagopgeleiden;
- mensen met een arbeidsbeperking;
- mensen met een migratie-achtergrond;
- statushouders en Oekraïense ontheemden;
- ouderen;
- ex-gedetineerden;
- flexwerkers die moeilijk aan een (voltijds) vaste baan komen.

Hoofdstuk 4 gaat verder in op het onbenut arbeidspotentieel in de arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland.

3.6. Meer werken roept om flankerende maatregelen

Van de beroepsbevolking heeft de helft een voltijdsbaan (52%). Voltijds wil zeggen 35 uur per week of meer. Naast de mensen met een voltijdsbaan, heeft één op de drie werkzame personen volgens CBS een grote deeltijd baan en werkt 20 tot 35 uur per week (31%). Bij vrouwen lijkt de meeste 'ruimte' om het aantal te werken uren te vergroten. Bijna de helft van alle vrouwen heeft een grote deeltijd baan (48%) en één op de drie een voltijdsbaan (30%). Uitbreiding van en versoepeling van toegang tot kinderopvang is één de maatregelen die het mogelijk maken het beschikbaar arbeidspotentieel beter te benutten.

Afbeelding 3.2 Werkzame beroepsbevolking naar arbeidsduur per week
Nederland, 2021

Bron; CBS, bewerking UWW

In het regeerakkoord is daarom afgesproken in stappen de vergoeding voor kinderopvang tot 95% te verhogen voor werkende ouders met kinderen tot 12 jaar. Arbeidsmarktprognoses in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid raamt het personeelstekort in het beleidsarme scenario op 7.000 en in het scenario waarin rekening wordt gehouden met de gevolgen van het coalitieakkoord op 29.000. De grootste tekorten in dit beleidsrijke scenario ontstaan in 2031 aan pedagogisch geschoolden op mbo- en hbo-niveau.

De kinderopvang heeft ook op dit moment al moeite om de bezetting rond te krijgen. Kinderopvang Werkt! pakt het personeelstekort aan door mensen te interesseren, te vinden en te binden voor de kinderopvang. Het

samenwerkingsverband richt zich op studiekeizers, herintreders, zij-instromers en medewerkers buitenschoolse opvang. Een aantal hiervan komt terug in de publicatie 4 oplossingen voor personeelstekort in de kinderopvang van UWV. In schakelen van het onbenut arbeidspotentieel en terugdringen van de krapte op de arbeidsmarkt gaat dus ook over het verdelen van de schaarste, zoals de SER aangeeft in het advies over de maatschappelijke sectoren.

4. Krapte vraagt om optimaal benutten arbeidspotentieel

Door vergrijzing, ontgroening, een toenemend aantal banen, minder werkzoekenden en een kwalitatieve mismatch staat de arbeidsmarkt onder spanning. Dit heeft impact op zowel werkgevers als werkzoekenden. Om vraag en aanbod bij elkaar te brengen is van zowel werkgevers, werkzoekenden als andere arbeidsmarktpartijen inzet nodig.

Het onbenut arbeidspotentieel is allesbehalve een homogene groep. Verschillende groepen variëren onderling sterk in hun positie op de arbeidsmarkt, duur van werkloosheid, gezondheid, leeftijd, opleidingsniveau en werkervaring.

Dit hoofdstuk gaat nader in op de verschillende groepen werkzoekenden en hun kenmerken. Een deel van het onbenut arbeidspotentieel is bij UWV bekend en een deel niet. Van sommige werkzoekenden weet UWV relatief veel (zoals WW-gerechtigden) en van andere weinig (zoals niet-uitkeringsgerechtigden). Achtereenvolgens komen aan bod: het totale onbenut arbeidspotentieel, het GWU (geregistreerde werkzoekenden bij UWV) en het onbenut arbeidspotentieel binnen het GWU. Vervolgens wordt ingegaan op de groep die niet tot het onbenut arbeidspotentieel behoort, zoals mensen die ziek of deels arbeidsongeschikt zijn, maar waarvoor ook mogelijkheden op de arbeidsmarkt zijn.

4.1. Inspanningen van werkgevers en werkzoekenden

Werkgevers aan zet

De krapte op de arbeidsmarkt maakt het voor werkgevers in Zaanstreek/Waterland moeilijk om aan (nieuw) personeel te komen. Uit het werkgeversonderzoek van UWV, Moeilijk vervulbare vacatures en behoud van personeel: ervaringen werkgevers, blijkt dat met name in sectoren als bouwnijverheid, industrie, ICT en horeca het aandeel ontstane vacatures dat moeilijk vervulbaar was relatief hoog lag. Er komen te weinig tot geen reacties op de vacatures. De meerderheid van de werkgevers verwacht dat het vervullen van vacatures in de toekomst alleen maar moeilijker gaat worden. Als oplossing gaan werkgevers bij moeilijk vervulbare vacatures vooral actiever werven. Zij laten vacatures langer openstaan, gaan zelf anders werven of schakelen een uitzend- of wervingsbureau in. Werkgevers passen minder vaak andere methoden toe. Denk bijvoorbeeld aan het aannemen van een kandidaat die niet helemaal aan de functie-eisen voldoet, het wijzigen van de arbeidsvoorwaarden of een zittende werknemer opleiden voor de functie. In het artikel Personeelstekorten aanpakken worden aan werkgevers 27 oplossingen gegeven om tekorten aan te pakken. Het artikel geeft voorbeelden waar werkgevers aan kunnen denken om nieuw talent aan te boren. Om wervingsproblemen op te lossen lijkt het aanpassen of uitbreiden van wervingsmethoden de meest voor de hand liggende oplossing.

Naast het aanboren van nieuw talent – dat met het onbenutte arbeidspotentieel in Zaanstreek/Waterland in dit hoofdstuk ruimschoots aan bod komt – zijn er nog twee strategieën om het personeelstekort aan te pakken: anders organiseren van het werk en binden en boeien van personeel. Werkgevers kunnen hieruit de oplossing kiezen die past bij de organisatie, oplossingen combineren indien nodig en het personeel betrekken om tot een succesvolle borging van een aanpak te komen. In paragraaf 3.4 is bijvoorbeeld al gewezen op het belang om ouderen te binden aan organisaties.

Afbeelding 4.1 Drie strategieën om personeelstekorten aan te pakken

Nieuw talent aanboren

Werk anders organiseren

Binden en boeien

Bron: UWV

Solliciteren op basis van skills

Voor werkenden en werkzoekenden is het belangrijk dat zij zich breder gaan oriënteren. De mogelijkheden daarvoor zijn nu ook volop aanwezig. Door de krapte op de arbeidsmarkt zijn werkgevers in toenemende mate geneigd om functie-eisen aan te passen. Dit maakt dat een grotere groep werkzoekenden in aanmerking komt voor een functie. Dit vraagt naast de inzet van werkgevers ook om inzet van werkzoekenden. UWV stimuleert werkzoekenden zich breder te oriënteren en biedt instrumenten (zoals het [dashboard Skills](#) en informatie over [overstapberoepen](#) en [kansrijke](#)

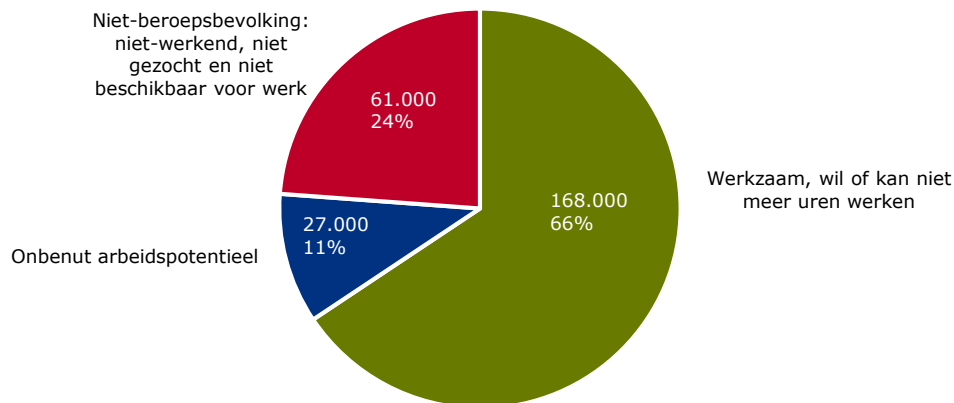
beroepen) om hiermee aan de slag te gaan. Eerder opgedane skills en vaardigheden blijken dan ook van pas te komen voor functies die op het eerste oog minder raakvlakken lijken te hebben.

4.2. Arbeidspotentieel vergroten

Oplossingen voor krapte kunnen worden gezocht door het potentieel aan kandidaten te vergroten. Er staan nog steeds veel mensen aan de kant, het zogeheten onbenut arbeidspotentieel, bestaande uit onderbenutte deeltijders, werklozen en semi-werklozen. Het CBS heeft berekend dat het onbenut arbeidspotentieel in Nederland in 2021 uit zo'n 1,3 miljoen mensen bestaat.

In 2021 woonden er 255.000 mensen van 15-75 jaar in Zaanstreek/Waterland. Daarvan werken 168.000 mensen en behoren 61.000 mensen tot de niet-beroepsbevolking (zie afbeelding 4.2). Bij de werkenden gaat het om personen die momenteel niet meer uren willen of kunnen werken. Een derde belangrijke groep is het onbenut arbeidspotentieel. Deze groep kan namelijk bijdragen aan het verkleinen van de krapte op de arbeidsmarkt. Volgens het CBS behoren in Zaanstreek/Waterland 27.000 mensen tot het onbenut arbeidspotentieel. Dit betekent dat 11% van de mensen tussen 15 en 75 jaar onder het onbenut arbeidspotentieel valt. Dit aandeel is iets groter dan het landelijke aandeel (10%). Om het grote aantal vacatures te vervullen is het belangrijk om het beschikbare potentieel zo optimaal mogelijk te benutten. Lang niet iedereen die kan en wil werken biedt zich echter actief aan op de arbeidsmarkt. Het is een uitdaging om deze groep te bereiken.

Afbeelding 4.2 Bevolking 15-75 jaar naar arbeidsmarktpositie
Zaanstreek/Waterland, 2021

Bron: CBS

Het onbenut arbeidspotentieel is te verdelen in drie groepen. Bijna de helft van het onbenut arbeidspotentieel bestaat uit onderbenutte deeltijders. Dit zijn personen met betaald werk in deeltijd (minder dan 35 uur per week) die meer uren willen werken en daarvoor direct beschikbaar zijn. Ongeveer 7 à 8 procent van alle werknemers in Nederland zou graag meer uren willen werken. Kassamedewerkers, sportinstructeurs, barpersoneel en reisleiders zijn beroepen waar het aandeel onderbenutte deeltijdwerkers groot is. Circa 18% van de medewerkers in deze beroepen geeft aan meer uren te willen werken. Daarentegen is er in de zorg en onderwijs sprake van grote tekorten én wordt veel in deeltijd gewerkt maar is het aandeel (direct beschikbare) onderbenutte deeltijdwerkers niet heel groot. Veel mensen werken in deze sectoren bewust in deeltijd. Volgens CBS verschilt de bereidheid om meer uren te werken aanzienlijk tussen de leeftijdscategorieën. Onder werkende jongeren (15 tot 25 jaar) geeft 16% aan meer uren te willen werken tegenover 4% bij 45 tot 75 jarigen.

De twee andere groepen die onder het onbenut arbeidspotentieel vallen zijn de werklozen en de semi-werklozen. Werklozen zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht én daarvoor direct beschikbaar zijn. Semi-werklozen zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht, maar niet direct beschikbaar zijn, of die niet recent hebben gezocht maar wel direct beschikbaar zijn.

Deel onbenut arbeidspotentieel bekend bij UWV

UWV heeft niet het volledige onbenut arbeidspotentieel in beeld. UWV heeft wel cijfers beschikbaar over geregistreerde werkzoekenden bij UWV (GWU). Dit zijn werkzoekenden die ingeschreven staan omdat ze een WW, bijstand, Wajong, WGA of WAO-uitkering hebben of omdat ze met een cv op werk.nl actief zoeken naar werk. In Zaanstreek/Waterland zijn dit in juni 2022 16.800 personen. Met het GWU heeft UWV daarmee zicht op een deel van het onbenut arbeidspotentieel. In deze cijfers ontbreken vooral jongeren en werkzoekenden zonder uitkering.

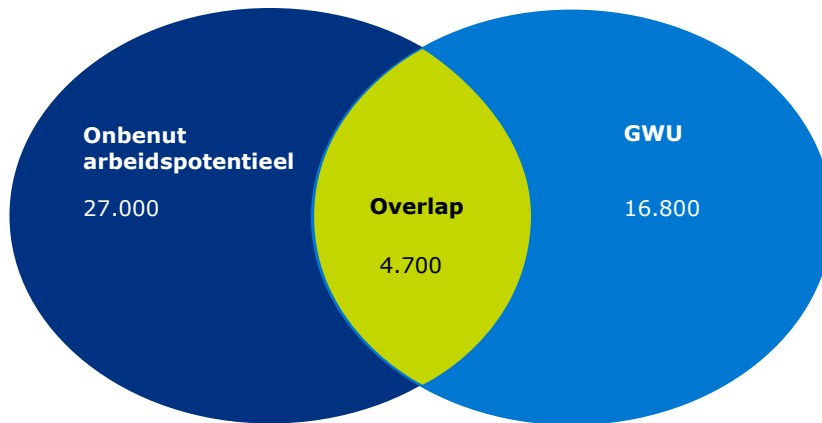
Vanuit een koppelingsonderzoek tussen data van UWV en van CBS, verschenen in de gezamenlijke publicatie *Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel*, is op landelijk niveau een schatting gemaakt van de overlap en de verschillen tussen het onbenut arbeidspotentieel van het CBS en het GWU. Ongeveer een derde van het GWU in Nederland behoort tot het onbenut arbeidspotentieel. Als deze landelijke verhouding op regionale cijfers worden

toegepast, betekent dit dat in Zaanstreek/Waterland naar schatting 4.700 personen in het GWU tot het onbenut arbeidspotentieel behoren (zie afbeelding 4.3).

De overige twee derde van het GWU behoort dus *niet* tot het onbenut arbeidspotentieel. Hoewel het GWU omvangrijk is, heeft dus niet iedereen directe aansluiting met de arbeidsmarkt. In Zaanstreek/Waterland gaat het naar schatting om 12.100 mensen. Een deel van hen werkt al en wil niet meer uren werken en is daarom niet onderbenut, een deel is ziek of arbeidsongeschikt en een deel is bijvoorbeeld niet beschikbaar vanwege een hoge leeftijd, opleiding of zorg voor gezin of huishouden. In paragraaf 4.4 wordt voor Zaanstreek/Waterland op deze groepen verder ingegaan.

Afbeelding 4.3 GWU en onbenut arbeidspotentieel

Zaanstreek/Waterland, juni 2022

Bron: CBS en UWV

Onderbenutte deeltijders, werklozen en semi-werklozen

In Zaanstreek/Waterland zijn er binnen het GWU naar schatting 4.700 personen die onder het onbenut arbeidspotentieel vallen. Zoals al eerder vermeld bestaat het onbenut arbeidspotentieel uit drie groepen: onderbenutte deeltijders, werklozen en semi-werklozen (zie ook afbeelding 4.4). Omdat deze cijfers niet regionaal beschikbaar zijn, zijn de landelijke percentages toegepast op de regionale aantallen.

- Onder onderbenutte deeltijders vallen personen met betaald werk in deeltijd (minder dan 35 uur per week) die meer uren willen werken en daarvoor direct beschikbaar zijn. In Zaanstreek/Waterland gaat het om ongeveer 700 personen.
- Werklozen zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht én daarvoor direct beschikbaar zijn. In Zaanstreek/Waterland betreft het, naar schatting, 2.200 personen.
- Semi-werklozen zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht maar niet direct beschikbaar zijn, of die niet recent hebben gezocht maar wel direct beschikbaar zijn. In Zaanstreek/Waterland gaat het, naar schatting, om 1.800 personen.

4.3. Leeftijd, opleiding, beroep en arbeidsbeperking beïnvloeden aansluiting arbeidsmarkt

Verschiedende factoren kunnen werkzoekenden beïnvloeden in hun zoektocht naar werk. Sommige factoren zijn enigszins te beïnvloeden, andere niet. Uit onderzoek is gebleken dat met name leeftijd een erg belangrijke rol speelt in de aansluiting tot de arbeidsmarkt. Desalniettemin spelen ook andere factoren als opleidingsniveau, gezocht beroep en arbeidsmarktpositie een rol.

Leeftijd

Een belangrijke factor, die het vinden van werk kan belemmeren is de leeftijd: naarmate de leeftijd hoger is, wordt de kans kleiner op het vinden van een baan binnen een jaar. De meeste jonge werklozen hebben een goede kans om binnen een jaar werk te vinden. Bij ouderen is die kans kleiner. In Zaanstreek/Waterland is 44% van alle GWU'ers ouder dan 50 jaar, bijna 7.300 personen. De duur van de werkloosheid kan een extra complicerende factor zijn. Hoe langer iemand niet deelneemt aan het arbeidsmarkt, hoe meer belemmeringen er vaak zijn om weer aan het werk te komen.

Opleidingsniveau

Een andere factor die invloed kan hebben op de aansluiting met de arbeidsmarkt is het opleidingsniveau. In juni 2022 beschikt landelijk 43% van het totale GWU niet over een startkwalificatie. Een startkwalificatie is minimaal een opleiding op mbo 2 niveau. Opgemerkt moet worden dat voor een deel van het GWU het opleidingsniveau onbekend is. In Zaanstreek/Waterland is het percentage dat niet beschikt over een startkwalificatie 40%. Het is aannemelijk dat een aanzienlijk deel van het onbenut arbeidspotentieel binnen het GWU in Zaanstreek/Waterland ook niet over een startkwalificatie beschikt. Omdat voor een groot deel van de (kansrijke) beroepen wél een startkwalificatie vereist is, maakt dit het lastiger om de stap naar werk te maken. Voordat deze groep de aansluiting met de arbeidsmarkt kan

maken, is het dus wellicht nodig om eerst in te zetten op het behalen van een startkwalificatie, zodat meer deuren naar werk of een opleiding geopend kunnen worden.

Als de factoren 'geen startkwalificatie' en 'ouder dan 50 jaar' gecombineerd worden blijkt dat 19% van het GWU geen startkwalificatie heeft én ouder is dan 50 jaar. Voor deze groep kan het dus nog lastiger zijn om de aansluiting op de arbeidsmarkt te vinden.

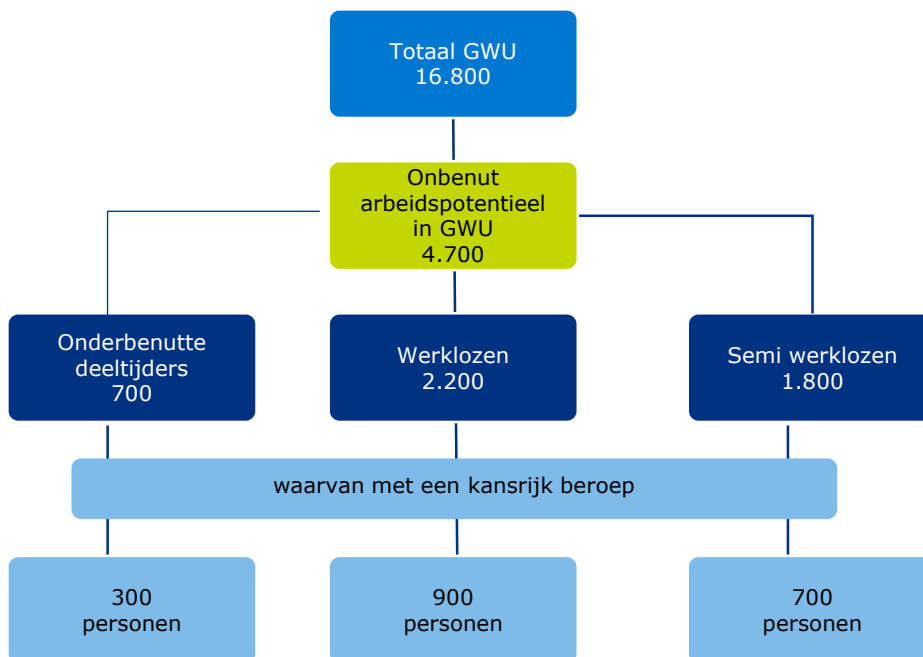
Gezocht beroep

Een andere belangrijke factor is het beroep waar de werkzoekende naar zoekt. Dit heeft grote invloed bij het vinden van werk. Voor sommige beroepen is het uitgangspunt op de arbeidsmarkt namelijk aanzienlijk beter dan voor andere beroepen. UWV publiceert al enige jaren overzichten van [kansrijke beroepen](#). Daarnaast brengt UWV [overstapmogelijkheden](#) in beeld voor beroepen waarin de kansen op werk minder goed zijn of er veel concurrentie is van andere werkzoekenden.

Van veel mensen in het onbenut arbeidspotentieel binnen het GWU is een beroep van inschrijving bekend. Hierdoor ontstaat een beeld van de omvang van de groepen in het GWU die met een meer of minder kansrijk beroep staan geregistreerd. Van het onbenutte arbeidspotentieel in Zaanstreek/Waterland dat bij UWV bekend is (4.700 mensen) heeft naar schatting 39% een kansrijk beroep. Dat zijn 1.900 personen. Het gaat daarbij om 900 werklozen, 700 semi-werklozen en 300 onderbenutte deeltijders (zie afbeelding 4.4). Met name voor de groep werklozen met een kansrijk beroep lijken de omstandigheden op het vinden van een baan gunstig. Wellicht spelen er andere belemmeringen mee, waardoor zij momenteel geen baan vinden. Zo beschikken ze mogelijk niet altijd over de juiste diploma's, beheersen niet altijd de Nederlandse taal of zoeken niet op een effectieve manier naar werk. Voor werkgevers biedt dit perspectief. Er is wel degelijk een groep mensen op zoek naar een beroep waar relatief veel vacatures voor open staan.

Aan de andere kant is er ook een (groter) deel van het onbenut arbeidspotentieel dat bij UWV bekend is, dat niet staat ingeschreven voor een kansrijk beroep. Zij zoeken naar banen die op dit moment minder kansrijk zijn. Voor deze beroepen staan weinig vacatures open in verhouding tot het aantal mensen dat in deze beroepen werk zoekt. Zo is bijvoorbeeld een relatief groot deel van het onbenut arbeidspotentieel op zoek naar een bedrijfseconomisch of administratief beroep.

Afbeelding 4.4 Onbenut arbeidspotentieel binnen GWU naar kansrijk beroep
Zaanstreek/Waterland, juni 2022

Bron: UWV (schatting van regionale aantallen door toepassing landelijke verhoudingen)

Arbeidsmarktpositie

Ook het type uitkering dat iemand ontvangt kan van invloed zijn op de positie op de arbeidsmarkt. Binnen het onbenut arbeidspotentieel in het GWU in Nederland, heeft de grootste groep een WW- of bijstandsuitkering (samen 73%). Maar er is ook een deel van het onbenut arbeidspotentieel binnen het GWU (11%) dat een uitkering ontvangt vanwege een arbeidsbeperking (WAO, WIA, WAZ, Wajong). In totaal geeft bijna één op de vijf uitkeringsgerechtigden met een arbeidsongeschiktheidsuitkering aan (meer) te kunnen en/of willen werken. Met name in de Wajong is de groep die behoort tot het onbenut arbeidspotentieel hoog. Een groot deel van de Wajongers dat niet beschikbaar is voor de arbeidsmarkt geeft als reden opleiding of studie. Voor de WIA geldt dat de groep mensen die (meer) kunnen en/of

willen werken het kleinste is van alle uitkeringsgerechtigden. Een relatief groot deel geeft aan wegens ziekte niet te kunnen werken. Ook binnen deze groepen die niet onder het onbenut arbeidspotentieel vallen, bevinden zich mensen die, met de juiste aanpassingen of ondersteuning, ook over arbeidspotentieel beschikken. Meer informatie over de arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking staat op de [UWV-internetpagina Arbeidsbeperkten](#). Per type uitkering kunnen werkgevers aanspraak maken op verschillende financiële tegemoetkomingen die de drempel naar de arbeidsmarkt verlagen.

4.4. Deel GWU niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt

De laatste paragraaf van dit hoofdstuk gaat over personen in het GWU die niet tot het onbenut arbeidspotentieel behoren. Dat zijn 12.100 personen. Zij zijn niet op zoek naar werk én ook niet op korte termijn beschikbaar vanwege ziekte, arbeidsongeschiktheid of andere redenen. Ook kan het zijn dat ze al werken.

Veel mensen niet beschikbaar vanwege ziekte of arbeidsongeschiktheid

Van het totale GWU in Zaanstreek/Waterland behoren naar schatting 4.300 mensen niet tot het onbenut arbeidspotentieel omdat zij ziek of arbeidsongeschikt zijn. Bij ziekte of arbeidsongeschiktheid staan de mogelijkheden voor herstel en re-integratie voorop. Ook voor deze groep spelen de factoren opleidingsniveau, leeftijd, gezocht beroep en soort uitkering een rol in hun zoektocht naar werk. Zo is het aandeel personen dat ziek of arbeidsongeschikt is erg groot onder personen die op zoek zijn naar dienstverlenende beroepen (zoals horecaberoepen).

Niet beschikbaar vanwege werk of een overige reden

De grootste groep van het GWU in Zaanstreek/Waterland dat niet tot het onbenutte arbeidspotentieel behoort is aan het werk. Dit zijn naar schatting 5.000 personen. Zij hebben bijvoorbeeld al een baan, maar ontvangen nog een aanvullende uitkering, omdat ze minder inkomen ontvangen. Zij zijn mogelijk wel op zoek naar een beter betaalde baan.

Er zijn naar schatting 2.900 personen in Zaanstreek/Waterland die, ongeacht hun uitkeringspositie, om uiteenlopende redenen niet zochten naar werk en niet direct beschikbaar zijn. Het betreft bijvoorbeeld de zorg voor gezin of huishouden (3%), opleiding of studie (2%), pensioen of hoge leeftijd (2%) of andere redenen (10%). Jongeren geven aan dat, naast ziekte of arbeidsongeschiktheid (13%), opleiding of studie (9%) de meest voorkomende reden is om niet te zoeken naar werk én niet beschikbaar te zijn.

De arbeidsmarkt is momenteel krap in Zaanstreek/Waterland, maar er is nog een grote groep onbenut arbeidspotentieel dat aangeeft meer te kunnen en willen werken. Het is dan ook de uitdaging om de juiste voorwaarden te scheppen om hen bij de arbeidsmarkt te betrekken. Om de verschillende groepen binnen het onbenut arbeidspotentieel (beter) in te zetten, kunnen verschillende benaderingen gekozen worden. Zowel de werkgevers, de werkzoekenden, UWV en partners spelen hierin een belangrijke rol. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op het handelingsperspectief en de uitdagingen voor de regionale arbeidsmarkt van Zaanstreek/Waterland.

5. Uitdagingen en oplossingsrichtingen voor de regionale arbeidsmarkt

Werkgevers behoudend in zoekproces

Ondanks de grote krapte op de arbeidsmarkt zijn werkgevers nog steeds behoudend in hun manier van werven van nieuw personeel. Vaak worden dezelfde wervingskanalen ingezet: intensiever werven, intermediairs inschakelen of simpelweg vacatures langer open laten staan. Veel werkgevers staan huiverig tegenover het aannemen van bijvoorbeeld ouderen, mensen met een arbeidsbeperking en mensen met een migratie-achtergrond. Toch zijn er ook werkgevers die niet-klassieke manieren inzetten om nieuw personeel te vinden. Hierbij kan worden gedacht aan het inzetten van employer branding, open dagen of op een informele manier kennismaken met toekomstige collega's. Voorbeelden van andere vormen van selecteren zijn het aanbieden van een stagecontract of door open hiring.

Dichterbij dan je denkt

In mei is de landelijke campagne "Dichterbij dan je denkt" gelanceerd. Doel van het actieplan is op korte termijn de krappe arbeidsmarkt te benutten om extra mensen die nu langs de kant staan naar werk of een leerwerktraject te begeleiden. Inzet is mismatches tussen vraag en aanbod te verminderen, o.a. door verandering van zoekgedrag te stimuleren bij werkgevers. We laten werkgevers zien dat talent dichterbij is dan zij denken en nodigen hen uit om vacatures op een andere manier vorm te geven of in te vullen, bijvoorbeeld met de volgende wervingsroutes:

1. Leerwerktrajecten (waaronder praktijkleren in het mbo).
2. Jobcarving en functiecreatie: het afsplitsen van taken of werkzaamheden van bestaande functies, om die vervolgens samen te voegen tot een nieuwe duurzame functie.
3. Open Hiring: houdt in dat je, als je wilt werken, gewoon aan de slag gaat. Zonder sollicitatie-gesprek of cv.
4. Innovatieve manieren van matching (o.a. banenmarkten): informele bijeenkomsten waar ontmoetingen worden gerealiseerd tussen werkzoekenden en werkgevers met openstaande vacatures.

Inzet van het WSP Zaanstreek-Waterland

Gemeenten en UWV zorgen gezamenlijk in het Werkgeversservicepunt voor dienstverlening aan werkgevers. Het WSP ondersteunt werkgevers bij de werving van personeel via de vier hiervoor genoemde routes en ook op andere manieren. Hieronder worden een aantal voorbeelden toegelicht.

- **Banenmarkt @Poelenburg Beach:** In samenwerking met verschillende partners is in de wijk Poelenburg te Zaandam een lokale banenmarkt georganiseerd. Aanwezig waren 25 werkgevers en diverse opleiders. Er kwamen 279 bezoekers op af en er zijn inmiddels meer dan 30 plaatsingen gerealiseerd. Dit succesvolle event wordt volgend jaar februari herhaald.
- **Waterland Werkt:** Dit evenement had tot doel om werkzoekenden, geïnteresseerden en leerlingen kennis te laten maken met elkaar. Dit evenement is bezocht door 3500 mensen. Ruim 85 werkgevers uit de regio hebben aan het event meegewerkt.
- **"Onderweg naar werk":** Om werkzoekenden kennis te laten maken met de industrie heeft het WSP een bustour langs industriële bedrijvengangeorganiseerd. De werkgevers openden hun deuren voor rondleidingen door het bedrijf en presentaties. De bustour heeft het voor werkzoekenden mogelijk gemaakt om de bedrijven van binnen te leren kennen. Dit jaar organiseert het WSP ook bustours voor de branches Detailhandel/Horeca, Zakelijke dienstverlening/ICT, Bouw en Techniek, Industrie en Transport & Logistiek.
- **Werk ontwikkeltraject Kringloopwinkels:** Door de verandering van de arbeidsmarkt verschuift de focus naar mensen met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. De kringloopwinkel is een geschikte werkplek om de mensen gereed te maken om weer aan het werk te gaan in de detailhandel. Om deze reden zijn wij het Werk Ontwikkel Traject met de kringloopwinkels Noppes en Het Goed gestart. In het Werk ontwikkeltraject worden mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt getraind om vervolgens uit te stromen naar een betaalde baan.
- **Traject Tweewieler Academy:** Met Innovam is een landelijke samenwerking (tweewieler-academy/Cycle Hub) gestart. Het WSP Zaanstreek-Waterland werkt samen met de WSP's Noord-Holland-Noord, Groot Amsterdam, Zuid-Kennemerland en IJmond om zo kandidaten te laten instromen in de tweewielerbranche. Na dit traject is er ook de mogelijkheid om door te stromen naar niveau 2 Fietstechnicus.
- **Kennissessie IT:** In 2022 heeft het WSP een kennissessie gehouden met verschillende IT bedrijven, detacheerders en opleiders. Doel was regionale de samenwerking met IT-bedrijven te stimuleren door trends te signaleren, praktijkervaringen te delen en in gesprek te gaan over uitdagingen binnen de branche. Hierbij zijn zaken besproken zoals personeelstekorten, veranderingen in de branche en opleidingstrajecten. Dit alles met als doel kruisbestuiving en elkaar verder helpen door middel van samenwerking.

Meer uren werken

De groep onderbenutte deeltijders, die momenteel al in dienst zijn bij de werkgever, hebben potentie om de arbeidsmarktkrapte te verminderen. Werknemers weten soms niet goed wat het oplevert aan extra inkomsten of zijn huiverig voor ongunstige roosters. Het gesprek aangaan met de huidige medewerkers waarbij zij invloed hebben op wanneer het werk wordt uitgevoerd kan hierbij helpen. Door het werk anders te organiseren kan er vaak efficiënter worden gewerkt. Zo kunnen taken misschien anders worden verdeeld, kan de fysieke belasting worden verminderd of onnodige administratie worden geschrapt. Ook kan technologie werk uit handen nemen. Ook kunnen werkgeversorganisaties en vakbonden (loopbaancoaches) een rol spelen in het ondersteunen van werkgevers en werknemers die graag meer uren zouden willen werken.

Bredere oriëntatie door werkzoekenden

Ondanks de vele vacatures en baankansen op de arbeidsmarkt zijn er werkzoekenden die moeite ervaren bij het vinden van een baan. Dit kan komen omdat zij een grotere afstand hebben tot het beschikbare werk, bijvoorbeeld omdat hun arbeidsverleden en/of vaardigheden niet (meer) aansluiten op de vraag van werkgevers. Werkzoekenden kunnen gebaat zijn zich te heroriënteren op een ander beroep, bijvoorbeeld door op basis van skills te kijken welk kansrijk beroep bij hen past. Vervolgens kan ook om- of bijscholing gevolgd worden om de kansen op een baan te vergroten. Dit kan onder andere via het scholingsbudget WW of het STAP-budget. Het Leerwerkloket informeert en adviseert werkzoekenden en werkenden over de mogelijkheden. Daarnaast is het ook van belang dat een werkzoekende op de juiste wijze zoekt naar werk en zich presenteert bij een werkgever. Daartoe kunnen werkzoekenden gebruik maken van de dienstverlening van UWV, zoals webinars over netwerken of LinkedIn gebruik en banenmarkten om fysiek en/of digitaal te netwerken.

Dashboard skills

Met het dashboard skills geven UWV en Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) inzicht in de taken en soft skills (gedragsvaardigheden en persoonlijkheidskenmerken) die bij beroepen horen. Het dashboard laat ook zien welke skills van minder kansrijke beroepen overlap hebben met skills van kansrijke- en overstapberoepen. Het dashboard skills is gebaseerd op een eerste versie van [CompetentNL](#) en is nog in ontwikkeling. Met het dashboard kunnen gebruikers selecties maken om uit te vinden welke taken en soft skills nodig zijn om over te stappen naar een kansrijk beroep. Voor eventueel ontbrekende skills kan bijvoorbeeld via om- of bijscholing een (verkorte) opleiding worden gevolgd. Werkenden die zich laten om- of bijscholen kunnen voorkomen dat ze hun baan verliezen.

ZW Werkt Door

In september 2021 is in Zaanstreek-Waterland het Regionaal Mobiliteitsteam ZW Werkt Door van start gegaan. Het RMT is een samenwerkingsverband van gemeenten, UWV, onderwijs, vakbonden en werkgeversorganisaties. In eerste instantie was het doel (dreigende) werkloosheid als gevolg van de coronacrisis zoveel mogelijk op te vangen. Halverwege dit jaar is die voorwaarde vervallen en ondersteunt het RMT iedereen bij het voorkomen van werkloosheid, vinden van werk en opleidingen. Het RMT werkt nauw samen met het Leerwerkloket en het Werkgeversservicepunt. Iedereen kan bij het RMT terecht, mensen zonder werk, mensen die van werk naar werk willen en ZZP'ers. De dienstverlening van het RMT is aanvullend op de al bestaande diensten. De hulp van ZW Werkt Door bestaat uit: begeleiding bij het zoeken naar werk, loopbaanadvies, scholing, praktijkleren, hulp bij schulden.

Regionale samenwerking

In de arbeidsmarktregio Zaanstreek-Waterland werken gemeenten, UWV, onderwijs en de sociale partners intensief samen om de imperfecties op de arbeidsmarkt aan te pakken. Het regionaal werkbedrijf Zaanstreek-Waterland is de regisseur voor samenwerking op de arbeidsmarkt en creëert de randvoorwaarden voor een inclusieve arbeidsmarkt. Het werkbedrijf initieert samenwerking op de plekken waar de arbeidsmarkt imperfecties laat zien en voert regie om nieuwe ontwikkelingen in gang te zetten. Het regionaal werkbedrijf duidt, bespreekt en geeft richting aan gewenste ontwikkelingen. De samenwerking in het werkbedrijf levert voordelen op voor de deelnemende partners, individueel en collectief, én bovenal voor werkzoekenden en werkgevers in de regio.

De samenwerking in de dienstverlening aan werkzoekenden en werkgevers krijgt vorm in het Werkgevers-servicepunt, het Leerwerkloket en – sinds september 2021 – in het Regionaal Mobiliteitsteam. Ook in de uitvoering van een aantal regionale projecten wordt de samenwerking concreet vorm gegeven. De integrale sturing op deze netwerken en projecten vindt plaats met behulp van de regionale Doe-agenda en het Regionaal Budget Arbeidsmarktregio genoemd, afgekort RBAR. Hierna worden de projecten met het projectdoel kort benoemd.

- **Aanpak Jeugdwerkloosheid:** in de hele arbeidsmarktregio is een sluitende aanpak beschikbaar, waarbij iedereen tot 27 jaar gebruik kan maken van dezelfde regelingen en instrumenten.
- **Impuls Banenafpraak:** het totale proces in de regio rondom de banenafpraak is zo georganiseerd dat er een sluitende aanpak is gerealiseerd.
- **GGZ & Werk:** in samenwerking met GGZ-organisaties meer mensen met een psychische kwetsbaarheid naar duurzaam werk begeleiden.
- **Praktijkleren:** per jaar 100 kandidaten een praktijkverklaring te laten behalen met als streven dat dit voor 70% leidt tot het behalen van de kwalificatie en/of een dienstverband.

-
- **Skills aanpak:** een instrument ontwikkelen om werkzoekenden en werkgevers op basis van skills aan elkaar te verbinden.
 - **Regionale diensten Startersloket:** succesvol helpen van (startende) ondernemers en het creëren van een gezond ondernemersklimaat.
 - **Dichterbij dan je denkt:** de kansen op de krappe arbeidsmarkt benutten om meer mensen uit het onbenut arbeidspotentieel naar werk of leerwerktrajecten te begeleiden.

Naar een regionaal werkcentrum

In de samenwerkingsafspraken RMT hebben de regionale partners de intentie opgenomen om het RMT door te ontwikkelen tot een regionaal werkcentrum als spil in de regionale arbeidsmarktmobiliteitsinfrastructuur. Eén loket in de regio waar alle inwoners en ondernemers terecht kunnen voor publieke en private dienstverlening rond werk en scholing. Het RWC kan worden gezien als de uitvoeringsorganisatie van het Regionaal Werkbedrijf. Op deze wijze kan er een gestructureerde aanpak van arbeidsmarktbeleid in de regio ontstaan waarbij de crux ligt in de samenwerking tussen onderwijs, overheid, bedrijfsleven en vakbonden.

Bronnen

ABF Research, Arbeidsmarktprognoses kinderopvang, september 2022.
AWZ-info, Prognosemodel Zorg en Welzijn, Kinderopvang
CBS, Arbeidsparticipatie naar leeftijd en geslacht, 2022.
CBS, Vooral jongeren wilden meer uren werken in 2021 CBS, maart 2022.
CBS, Relatief veel onbenut arbeidspotentieel boven de grote rivieren, juni 2022.
CBS, Conjunctuurenquête Nederland 2e kwartaal 2022, augustus 2022.
CBS, Spanning op de arbeidsmarkt loopt verder op, augustus 2022.
CBS en PBL, Regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2022-2050, juli 2022.
CPB, concept Macro-Economische Verkenning 2023, augustus 2022.
CPB, Macro-Economische Verkenning 2023, september 2022.
DNB, Economische Ontwikkelingen en Vooruitzichten, juni 2022.
Egmond, M. van in: Arbo, Veilig en gezond werken in 2040, het werk van de toekomst, oktober 2020.
EIB, Actualisatie en regionalisatie bedrijfstakramingen, maart 2022.
EZK, Inzet op arbeidsmarktcraptes voor klimaat- en digitale transitie, juli 2022.
Kinderopvang Werkt!, Verkenning arbeidsmarkt kinderopvang, trends en arbeidsmarktprognose, april 2022.
Lange, A. H. de, Succesvol ouder worden op het werk, november 2019.
RaboResearch, Nederlandse economie gaat waarschijnlijk milde recessie tegemoet, juni 2022.
ROA, Update Arbeidsmarktprognoses tot 2026, maart 2022.
ROA en PBL, Fricatie op de arbeidsmarkt door de energietransitie: een modelverkenning, april 2019.
SER, Arbeidsmarktproblematiek Maatschappelijke Sectoren, mei 2022.
SZW, Actieplan Dichterbij dan je denkt – korte termijn aanpak van krapte, april 2022.
SZW, Aanpak Arbeidsmarktcraptes, juni 2022.
SZW, Actieplan Arbeidsmarktdiscriminatie, juli 2022.
SZW, Aanpak personeelstekort in de kinderopvang, september 2022.
SZW, Kamerbrief aanpak personeelstekort kinderopvang, september 2022.
Techniek Pact, Samenwerking van onderwijs, bedrijfsleven, van werkgevers en werknemers, de regio's en het Rijk, 2013.
UWV, Personeelstekorten aanpakken. Oplossingen voor werkgevers, november 2021.
UWV, Vier oplossingen voor het personeelstekort in de kinderopvang, januari 2022.
UWV, Moeilijk vervulbare vacatures en behoud van personeel: ervaringen werkgevers, februari 2022.
UWV, Zo gaan werkgevers om met moeilijk vervulbare vacatures, februari 2022.
UWV, Arbeidsmarktprognose 2022-2023, mei 2022.
UWV, Regionale Arbeidsmarktprognose Zaanstreek/Waterland, mei 2022.
UWV, Onbenut arbeidspotentieel Zaanstreek/Waterland, augustus 2022.
UWV, Spanningsindicator 2e kwartaal 2022, september 2022.
UWV, Landelijke kansrijke beroepenlijst, september 2022.
UWV, Regionale kansrijke beroepen Zaanstreek/Waterland, november 2022.
UWV en CBS, Samenstelling van onbenut arbeidspotentieel, mei 2022.
UWV, SBB e.a., Klimaatbanen Energiesysteem, oktober 2022.
UWV, SBB e.a., Klimaatbanen in de gebouwde omgeving, januari 2022.
VVD, D66, CDA en ChristenUnie, Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst, coalitieakkoord 2021 – 2025, december 2021.

Verder is gebruik gemaakt van data afkomstig van:

CBS (Statline):

- Bevolking;
- Arbeidsdeelname;
- Onbenut arbeidspotentieel;
- Participatiepotentieel

Websites

- www.kinderopvang-werkt.nl/
- www.prognosemodelzw.nl/
- SCP, Arbeidsmarkt in kaart, werkgevers editie 2.

Begrippen

Geregistreerde werkzoekenden bij UWV (GWU)

Werkzoekenden die bij het UWV staan geregistreerd met een WW-uitkering, bijstandsuitkering, Wajong-uitkering, WGA-uitkering, WAO-uitkering, Nuggers die zich hebben aangemeld bij de gemeente en als zodanig ingeschreven staan bij UWV en alle personen die een CV op werk.nl hebben geplaatst.

Niet-beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk die niet recent naar werk hebben gezocht of daarvoor niet direct beschikbaar zijn. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Onderbenutte deeltijders

Personen met betaald werk in deeltijd (minder dan 35 uur per week) die meer uren willen werken en daarvoor direct beschikbaar zijn.

Semi-werklozen

Semi-werklozen zijn personen zonder betaald werk die recent naar werk hebben gezocht, maar niet direct beschikbaar zijn, of die niet recent hebben gezocht maar wel direct beschikbaar zijn.

Werkloze beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn. Deze definitie heeft betrekking op personen die in Nederland wonen (exclusief de institutionele bevolking). De gegevens worden meestal gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. Bij betaald werk gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur.

Een uitleg van andere veelgebruikte begrippen is ook te vinden op werk.nl: www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie/begrippenlijst.

Colofon

Regio in Beeld

Regio in Beeld is een jaarlijkse uitgave van UWV

Auteur

Bedia Can

Inlichtingen

Bedia.Can@uwv.nl

Redactieadres

UWV

Afdeling Arbeidsmarktinformatie en - advies

Postbus 58285

Postcode 1040 HG Amsterdam

Eindredactie

Suzanne IJzerman en Roelof van der Velde

Regio samenstelling

De arbeidsmarktregio Zaanstreek/Waterland is het werkgebied van het UWV Werkbedrijf in Zaandam. De gemeenten Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland en Zaanstad maken deel uit van deze arbeidsmarktregio.

Volg ons

Disclaimer

Meer informatie is te vinden op www.werk.nl/arbeidsmarktinformatie.

Alles uit deze uitgave mag worden overgenomen, echter uitsluitend met bronvermelding. Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

UWV © 2022

